

KONFERENCJA EPISKOPATU POLSKI

DYREKTORIUM

DUSZPASTERSTWA RODZIN

Dokument został przyjęty podczas 322 Zebrania Plenarnego
Konferencji Episkopatu Polski w Warszawie
w dniu 1 maja 2003 r.

Warszawa 2003

© Fundacja *VITA FAMILIAE*

ISBN 83-913626-3-9

Fundacja *VITA FAMILIAE*
01-015 WARSZAWA
Skwer Ks. kard. S. Wyszyńskiego 6
tel./fax 22/838 92 59, e-mail: familiae@familiae.pl
www.familiae.pl

Skład i przygotowanie do druku

Redakcja *Głos Katolicki*
Plac Papieża Jana Pawła II nr 1, 18-400 Łomża
tel. (086) 216-62-85, fax. (086) 216-35-34
e-mail: glos@lomza.com

Druk i oprawa

ZUP *Libra Print*, al. Legionów 114 B, 18-400 Łomża,
tel. (086) 218-52-87, fax 218-52-88, e-mail: libraprint@pro.onet.pl

SPIS RZECZY

	numer	strona
Skróty		7
Założenia ogólne	1.	9
Rozdział I		
STRUKTURA DUSZPASTERSTWA RODZIN		13
1. Biskupi Diecezjalni	2.	13
1.1. Wydział Duszpasterstwa Rodzin	3.	13
1.2. Diecezjalny Duszpasterz Rodzin	4.	13
1.3. Diecezjalny Doradca Życia Rodzinnego	5.	15
1.4. Parafialne duszpasterstwo rodzin	6.	15
1.5. Rodzina chrześcijańska	7.	16
1.6. Przygotowanie kapłanów	8.	16
1.7. Formacja osób świeckich	9.	17
2. Rada do Spraw Rodziny Konferencji Episkopatu Polski	10.	18
2.1. Zadania Rady do Spraw Rodziny	11.	18
2.2. Skład i struktura Rady do Spraw Rodziny	12.	18
2.3. Krajowy Ośrodek Duszpasterstwa Rodzin	13.	19
2.4. Dyrektor Krajowego Ośrodka Duszpasterstwa Rodzin	14.	19
2.5. Krajowy Doradca Życia Rodzinnego	15.	20
2.6. Spotkania Rejonowe Duszpasterstwa Rodzin	16.	21
2.7. Sesje Duszpasterstwa Rodzin	17.	22
Rozdział II		
PRZYGOTOWANIE DO MAŁŻEŃSTWA I DO ŻYCIA W RODZINIE	18.	23
1. Przygotowanie dalsze	19.	23
1.1. Przygotowanie w rodzinie	20.	23
1.2. Przygotowanie w szkole	21.	24
1.3. Przygotowanie przez katechizację	22.	25
1.4. Przygotowanie w grupach rówieśniczych	23.	25
2. Przygotowanie bliższe	24.	26
2.1. Roczna katechizacja przedmałżeńska	25.	26
2.2. Skrócona katechizacja (wyjątkowo)	26.	27

3. Przygotowanie bezpośrednie	<i>27.</i>	<i>27</i>
3.1. Zaręczyny	<i>28.</i>	<i>28</i>
3.2. Spotkanie narzeczonych z duszpasterzem w kancelarii	<i>29.</i>	<i>28</i>
3.3. Katechezy przedślubne	<i>30.</i>	<i>29</i>
3.4. Spotkania w Parafialnej Poradni Rodzinnej	<i>31.</i>	<i>30</i>
3.5. Spowiedź przedślubna	<i>32.</i>	<i>30</i>
3.6. Rozmowa z narzeczonymi na temat ich wiedzy religijnej	<i>33.</i>	<i>31</i>
3.7. W wypadkach wyjątkowych	<i>34.</i>	<i>31</i>
3.8. Osoby nie ochrzczone i religijnie zaniedbane	<i>35.</i>	<i>31</i>
3.9. Małżeństwa mieszane	<i>36.</i>	<i>32</i>

Rozdział III

PORADNICTWO RODZINNE

I POMOC RODZINIE

I POMOC RODZINIE	<i>37.</i>	<i>33</i>
1. Parafialne Poradnie Rodzinne	<i>38.</i>	<i>33</i>
1.1. Zadania Parafialnych Poradni Rodzinnych	<i>39.</i>	<i>33</i>
1.2. Doradcy pracujący w poradni	<i>40.</i>	<i>34</i>
1.3. Organizacja pracy w poradni	<i>41.</i>	<i>34</i>
1.4. Zadania Proboszcza w funkcjonowaniu poradni	<i>42.</i>	<i>35</i>
2. Specjalistyczne Poradnie Rodzinne	<i>43.</i>	<i>35</i>
3. Telefon zaufania	<i>44.</i>	<i>36</i>
4. Domy samotnej matki	<i>45.</i>	<i>37</i>
5. Katolickie Ośrodki Adopcyjno–Opiekuńcze	<i>46.</i>	<i>37</i>
6. Materialna pomoc rodzinom	<i>47.</i>	<i>38</i>
7. Pomoc dzieciom	<i>48.</i>	<i>39</i>
7.1. Rodziny zastępcze i rodzinne domy dziecka	<i>49.</i>	<i>39</i>
7.2. Świetlice dla dzieci	<i>50.</i>	<i>39</i>

Rozdział IV

FORMACJA RODZIN DO ZADAŃ

DUSZPASTERSKICH

FORMACJA RODZIN DO ZADAŃ DUSZPASTERSKICH		<i>40</i>
1. Rodzina Ewangelizowana	<i>51.</i>	<i>40</i>
1.1. Słowo Boże w życiu rodziny	<i>52.</i>	<i>40</i>
1.2. Sakrament Pokuty i Pojednania w życiu małżonków	<i>53.</i>	<i>41</i>

1.3. Rodzina otwarta na zjednoczenie z Chrystusem	54.	42
1.4. Rodzina w roku liturgicznym Kościoła	55.	43
1.5. Wizyta duszpasterska w rodzinie (kolęda)	56.	45
1.6. Rocznice: ślubu, narodzin i chrztu dzieci, zgonu bliskich osób itp.	57.	45
1.7. Pielgrzymki małżeństw i rodzin	58.	45
1.8. Spędzanie wolnego czasu	59.	46
2. Rodzina ewangelizująca	60.	47
2.1. Rodzina wobec swoich dzieci	61.	47
2.2. Rodzina wobec osób starszych i chorych	62.	48
2.3. Rodzina wobec dzieci trudnych	63.	48
2.4. Rodzina ewangelizująca inne rodziny	64.	49
2.5. Ewangelizacyjna obecność rodziców w szkole	65.	49

Rozdział V

DUSZPASTERSTWO RODZIN W SYTUACJACH SZCZEGÓLNYCH

1. Duszpasterstwo rodzin w sytuacjach trudnych		50
1.1. Małżeństwa bezdzietne	67.	50
1.2. Rodziny z dziećmi niepełnosprawnymi	68.	50
1.3. Rodziny z osobami uzależnionymi	69.	51
1.4. Rodziny z osobami w podeszłym wieku	70.	51
1.5. Duszpasterstwo wdów, wdowców i osób samotnych	71.	52
1.6. Duszpasterstwo w wypadkach losowych	72.	53
2. Duszpasterstwo rodzin w sytuacjach nieprawidłowych		53
2.1. Duszpasterstwo rodzin rozbitych	73.	53
2.2. Duszpasterstwo związków niesakramentalnych	74.	54

Rozdział VI

ORGANIZACJE SPOŁECZNE I WŁADZE POLITYCZNE W SŁUŻBIE RODZINIE

1. Ruchy pogłębienia religijnego	76.	56
2. Ruchy obrońców życia	77.	57
2.1. Krucjata Modlitwy w Obronie Poczętych Dzieci	78.	57
2.2. Duchowa adopcja	79.	58

2.3. Organizacje obrońców życia	80.	58
3. Stowarzyszenia rodzin	81.	58
4. Rodziny w Akcji Katolickiej	82.	59
5. Polityka państwa w trosce o rodzinę	83.	59
6. Patriotyzm w rodzinie	84.	60
<i>Modlitwa za rodziny</i>	85.	62

Skróty

- ChL – Christifideles laici (30.12.1988)
- DA – Dekret o apostołstwie świeckich (18.11.1965)
- Dyr. – Dyrektorium Duszpasterstwa Rodzin (1.05.2003)
- EV – Evangelium Vitae (25.03.1995)
- FC – Familiaris Consortio (22.11.1981)
- HV – Humanae Vitae (25.07.1968)
- IEP1 – Pierwsza Instrukcja Episkopatu Polski dla duchowieństwa o przygotowaniu wiernych do sakramentu małżeństwa i o duszpasterstwie rodzin (12.02.1969)
- IEP2 – Druga Instrukcja Episkopatu Polski dotycząca przygotowania do małżeństwa i życia rodzinnego oraz wprowadzenia nowego obrzędu sakramentu małżeństwa (12.03.1975)
- IEP3 – Instrukcja Episkopatu Polski o przygotowaniu do zawarcia małżeństwa w kościele katolickim (5.09.1986; zatwierdzona przez Stolicę Apostolską 17.01.1987)
- IEPM – Instrukcja Episkopatu Polski w sprawie duszpasterstwa małżeństw o różnej przynależności kościelnej (11.03.1987)
- IPR – Instrukcja Papieskiej Rady do Spraw Rodziny: Przygotowanie do sakramentu małżeństwa (13.05.1996)
- KDK – Konstytucja duszpasterska o Kościele w świecie współczesnym (5.12.1965)
- KEP – Konferencja Episkopatu Polski
- KK – Konstytucja dogmatyczna o Kościele (21.11.1964)

- KPR – Karta Praw Rodziny (22.10.1983)
- LR – List do Rodzin Ojca św. Jana Pawła II (2.02.1994)
- RegKEP – Regulamin Konferencji Episkopatu Polski
(28.11.1997)
- StrKEP – Struktura Konferencji Episkopatu Polski
- VC – Vita Consecrata (25.03.1996)

Założenia ogólne

1. **Małżeństwo i rodzina** stanowią jedno z najcenniejszych dóbr ludzkości. Z tego powodu, na wszystkich ludziach i stworzonych przez nich wspólnotach i organizacjach, ciąży niezbywalny obowiązek skutecznej troski o powszechną promocję małżeństwa i rodziny, oraz chronienia ich przed wszelkimi zagrożeniami (por. KDK 52).

Realizacja tego obowiązku zakłada zgłębianie prawdy o małżeństwie i rodzinie, tak na drodze poznania naturalnego, jak i w świetle Objawienia, oraz proklamację tej prawdy, zwanej w kulturze chrześcijańskiej „zamyśłem Bożym” lub „zbawczym planem Bożym”.

Kościół uznaje służbę rodzinie za jedno ze swych najistotniejszych zadań, za „pierwszą i z wielu względów najważniejszą drogę posłannictwa i posługi” (LR 2 i 1). Pomoc tę pragnie zaoferować tym, którzy znając wartość małżeństwa i rodziny starają się pozostać im wierni; tym, którzy w „niepewności i niepokoju poszukują prawdy i tym, którzy niesłusznie napotykają przeszkody w realizowaniu własnej wizji rodziny” (FC 1).

Przez „**duszpasterstwo rodzin**” rozumie się system kościelnych działań, które zmierzają do urzeczywistnienia zbawczego planu, dotyczącego małżeństwa i rodziny. Osią jego jest prawda o małżeństwie i rodzinie, nieomylnie przekazywana, interpretowana i odnoszona do „znaków czasu” przez Urząd Nauczycielski Kościoła. Do duszpasterstwa rodzin należy także wszechstronna troska o zapewnienie warunków sprzyjających realizacji tej prawdy, oraz konkretna pomoc udzielana rodzinie w wypełnianiu jej powołania (por. FC 1).

Kościół – wspólnota zbawiona i zbawiająca – jest źródłem i odpowiedzialnym inicjatorem duszpasterstwa rodzin, które sprawuje, działając przez swoje struktury i swych pracowników (por. FC 70).

„Duszpasterska obecność Kościoła dla podtrzymania rodziny” (FC 65) jest powinnością nie tylko **kapłaństwa służebnego**, ale dotyczy Kościoła, jako całej wspólnoty Ciała Mistycznego. Przede wszystkim uznać tu trzeba „szczególne miejsce, jakie na mocy łaski sakramentalnej należy się w tej dziedzinie posłannictwu małżonków i rodzin chrześcijańskich” (FC 71). **Rodzina** „jest bowiem przedmiotem, ale i sama w sobie podmiotem duszpasterstwa rodzin” (FC 72). Małżonkowie chrześcijańscy są posłani przez Chrystusa Pana, jako Jego specjaliści mandatariusze „na pole życia rodzinnego” (FC 71).

Uprawnienia oraz powinności małżonków i rodziców, związane ze specyfiką ich powołania, mają charakter autonomiczny. Potwierdza to Karta Praw Rodziny. Względem tych praw i wynikających z nich obowiązków społeczności wyższego rzędu, a więc Kościół i państwo, spełniają rolę pomocniczą.

Promocja małżeństwa i rodziny przez tworzenie sprzyjających rodzinom warunków życia i funkcjonowania, oraz wspieranie rodzin, zgodnie z zasadą pomocniczości, stanowi bezpośrednią powinność specjalnie przygotowanych **ludzi świeckich**. Kształtowanie bowiem porządku spraw doczesnych i ustawiczne jego doskonalenie stanowi specyficzne zadanie tej grupy ludzi, którzy powinni je „spełniać w sposób określony i ustalony nauką Kościoła” (DA 7).

Dyrektorium Duszpasterstwa Rodzin uwzględnia zadania osób duchownych, samych rodzin, oraz laikatu zaangażowanego w tworzenie właściwych warunków dla małżeństw i rodzin. Jednak ze względu na przenikanie się tych zadań w wielu dziedzinach duszpasterstwa rodzin, całość ujęta jest w rozdziałach tematycznych: struktura Duszpasterstwa Rodzin (I), przygotowanie do małżeństwa (II), poradnictwo rodzinne (III), formacja rodzin do zadań apostołskich (IV), rodziny w sytuacjach szczególnych (V), oraz organizacje społeczne i władze polityczne w służbie rodzin (VI).

Dyrektorium w obecnym wydaniu jest kontynuacją troski Kościoła w Polsce o małżeństwa i rodziny, podejmowanej od kil-

kudziesięciu lat. Skupiała się ona w pracach Komisji Episkopatu Polski do Spraw Rodzin, która od roku 1996 przekształciła się w Radę Episkopatu Polski do Spraw Rodzin. Wspierano w ten sposób działania poszczególnych diecezji, w których realizowane są podstawowe zadania duszpasterstwa rodzin.

Dyrektorium opiera się między innymi na dokumentach:

- *Pierwsza Instrukcja Episkopatu Polski dla duchowieństwa o przygotowaniu wiernych do sakramentu małżeństwa i o duszpasterstwie rodzin* z 12 lutego 1969,
- *Druga Instrukcja Episkopatu Polski dotycząca przygotowania do małżeństwa i życia rodzinnego oraz wprowadzenia nowego obrzędu sakramentu małżeństwa* z 12 marca 1975,
- *Instrukcja Episkopatu Polski o przygotowaniu do zawarcia małżeństwa w kościele katolickim* z 5 września 1986 (zatwierdzona przez Stolicę Apostolską 17 stycznia 1987),
- *Instrukcja Episkopatu Polski w sprawie duszpasterstwa małżeństw o różnej przynależności kościelnej* z 11 marca 1987.
- Instrukcja Papieskiej Rady do Spraw Rodziny: *Przygotowanie do sakramentu Małżeństwa* z 13.05.1996.

Jest ono owocem doświadczeń wielu osób i środowisk zajmujących się duszpasterstwem rodzin tak obecnie, jak i w niełatwych czasach po ostatniej wojnie światowej.

Wyrażamy nadzieję, że niniejsze Dyrektorium Duszpasterstwa Rodzin będzie pomocą w pracy, którą od ponad pięćdziesięciu lat podejmowali i kontynuują obecnie Pasterze Kościoła w Polsce na rzecz rodziny, gromadząc kapłanów, instruktorów i doradców życia rodzinnego w wyspecjalizowane zespoły.

I. STRUKTURA DUSZPASTERSTWA RODZIN

1. Biskupi Diecezjalni

2. Działalność duszpasterska jest dynamicznym wyrazem rzeczywistości Kościoła, zaangażowanego w swą zbawczą misję. Dlatego, źródłem i odpowiedzialnym inicjatorem duszpasterstwa rodzin jest sam Kościół, działający poprzez swoje struktury i swych pracowników. Musi on być rozpatrywany w swoim podwójnym wymiarze: uniwersalnym i partykularnym. Ten ostatni wyraża się i aktualizuje we wspólnocie diecezjalnej, podzielonej na mniejsze wspólnoty, wśród których wyróżnia się parafia (por. FC 69 i 70). Jednak na żadnym etapie duszpasterstwa nie można pominąć duszpasterstwa rodzin (por. FC 70).

„Pierwszą osobą odpowiedzialną za duszpasterstwo rodzin w diecezji jest biskup. Jako ojciec i pasterz winien szczególnie troszczyć się o tę dziedzinę duszpasterstwa, bez wątpienia pierwszoplanową. Musi poświęcić jej swe zainteresowanie, troskę i czas, zapewnić jej ludzi i środki” (FC 73).

1.1. Wydział Duszpasterstwa Rodzin

3. Biskup Diecezjalny, w trosce o tę pierwszoplanową dziedzinę duszpasterstwa i w celu usprawnienia duszpasterskiej obecności Kościoła dla podtrzymania rodziny (por. FC 65), powołuje Wydział Duszpasterstwa Rodzin. Wydziałem kieruje Diecezjalny Duszpasterz Rodzin we współpracy z Diecezjalnym Doradcą Życia Rodzinnego.

1.2. Diecezjalny Duszpasterz Rodzin

4. Diecezjalnego Duszpasterza Rodzin powołuje Biskup Diecezjalny. Będzie nim zwykle kapłan po odpowiednich studiach,

najlepiej z teologii rodziny, z możliwością poświęcenia sprawom rodziny wystarczająco dużo czasu.

Diecezjalny Duszpasterz Rodzin z polecenia Biskupa Diecezjalnego i przy współpracy z Diecezjalnym Doradcą Życia Rodzinnego:

- kieruje Wydziałem Duszpasterstwa Rodzin;
- organizuje duszpasterstwo rodzin w diecezji;
- zabiega o powołanie dekenalnych i rejonowych duszpasterzy rodzin i współpracuje z nimi;
- dba o wystarczającą liczbę Parafialnych Poradni Rodzinnych, z kompetentną kadrą doradców;
- odpowiada za organizowanie szkolenia dla przyszłych pracowników duszpasterstwa rodzin, zwłaszcza Doradców Życia Rodzinnego;
- współpracuje z Wydziałem Katechetycznym w zakresie przygotowania młodzieży do rozpoznania powołania, do zawarcia małżeństwa i do życia w rodzinie;
- propaguje rekolekcje dla małżonków i rodzin;
- czuwa nad dobrze zorganizowanym i konsekwentnie prowadzonym w diecezji przygotowaniem do małżeństwa na wszystkich etapach, oraz nad katechezą dla małżonków i rodziców, do jakiej zobowiązani są proboszczowie;
- dąży do powstania w diecezji, a następnie czuwa nad rozwojem Domu Samotnej Matki, Katolickiego Ośrodka Adopcyjno – Opiekuńczego, Specjalistycznej Poradni Rodzinnej i Telefonu Zaufania;
- stara się, w miarę możliwości, o zorganizowanie materialnej pomocy rodzinom ubogim;
- opracowuje plan pracy na nadchodzący rok, uwzględniając program ogólnokrajowy;
- organizuje okresowe spotkania, oraz dni skupienia i rekolekcje dla pracowników duszpasterstwa rodzin w diecezji;
- bierze udział w Rejonowym Spotkaniu i w Ogólnokrajowych Sesjach Diecezjalnych Duszpasterzy Rodzin;
- współpracuje z ruchami i organizacjami rodzinnymi w diecezji;

- przygotowuje sprawozdanie z rocznej działalności dla Biskupa Diecezjalnego i dla Krajowego Ośrodka Duszpasterstwa Rodzin.

1.3. Diecezjalny Doradca Życia Rodzinnego

5. Diecezjalnego Doradcę Życia Rodzinnego powołuje Biskup Diecezjalny na wniosek Diecezjalnego Duszpasterza Rodzin. Będzie nim osoba po odpowiednich studiach, najlepiej z teologii rodziny, o pogłębionej formacji religijnej.

Diecezjalny Doradca:

- współpracuje z Diecezjalnym Duszpasterzem Rodzin w organizowaniu tego duszpasterstwa w diecezji;
- czuwa nad funkcjonowaniem Parafialnych Poradni Rodzinnych, nad pracującymi w nich doradcami i nad warunkami ich pracy;
- w razie potrzeby, wnosi o powstanie nowych poradni i wyszukuje kandydatów na doradców, oraz we współpracy z Diecezjalnym Duszpasterzem zabiega o skierowanie ich na odpowiednie studia przygotowujące;
- dba o podnoszenie kwalifikacji doradców;
- współpracuje z Duszpasterzem Rodzin w opiece nad Domami Samotnej Matki, Katolickimi Ośrodkami Adopcyjno-Opiekuńczymi, Specjalistyczną Poradnią Rodzinną, Telefonem Zaufania itp.;
- stara się na bieżąco rozpoznawać działania antyrodzinne w środowiskach na terenie diecezji, zwłaszcza w programach szkolnych, by we współpracy z Diecezjalnym Duszpasterzem Rodzin przeciwdziałać im;
- bierze udział w Sesjach i Rejonowych Spotkaniach Diecezjalnych Duszpasterzy i Doradców Życia Rodzinnego, oraz w Sesji przeznaczonej tylko dla Diecezjalnych Doradców.

1.4. Parafialne duszpasterstwo rodzin

6. Duszpasterstwo każdej parafii powinno zaliczyć pracę nad małżeństwem i rodziną do stałych form duszpasterstwa zwyczaj-

nego. „Nie chodzi tu bowiem o pewną jednorazową akcję, lecz o trwałe urzeczywistnianie zawsze aktualnych zadań” (IEP1, Wprow.). W programie duszpasterskim parafii będą zatem na stałe obecne takie działania jak: spotkania młodych małżeństw, katechezy dla rodziców, współpraca z rodzicami dzieci przed I Komunią św. i młodzieży przed bierzmowaniem, oraz przygotowanie młodzieży i narzeczonych do małżeństwa.

Biskup Diecezjalny, w celu wzmocnienia duszpasterskiego oddziaływania na rodziny, powołuje Dekanalnych i Rejonowych Duszpasterzy Rodzin.

1.5. Rodzina chrześcijańska

7. Duszpasterstwo rodzin ma na celu przede wszystkim wspomaganie rodzin. Jednak to „rodzina chrześcijańska jest pierwszą wspólnotą powołaną do głoszenia Ewangelii osobie ludzkiej, która jest w stałym rozwoju, i doprowadzenia jej, poprzez stopniowe wychowanie i katechezę, do pełnej dojrzałości ludzkiej i chrześcijańskiej” (FC 2), oraz cieszy się na mocy łaski sakramentalnej specjalnym posłannictwem, służącym budowaniu Kościoła (por. FC 71). Rodzina zatem jest w strukturze duszpasterstwa rodzin pierwszym podmiotem oddziaływania apostołskiego. Jakość tego apostołstwa jest najlepszym sprawdzianem skuteczności troski duszpasterskiej o rodzinę. Należy więc pomagać rodzinom odkryć ich powołanie apostołskie i wspierać organizowanie się rodzin, w celu lepszego oddziaływania tak na poziomie parafii, jak i diecezji.

1.6. Przygotowanie kapłanów

8. Kapłani diecezji mają otrzymać podczas formacji seminaryjnej gruntowne przygotowanie do duszpasterstwa rodzin, szczególnie podczas zajęć z teologii duszpasterskiej. „Kapłan ma traktować rodziny jak ojciec, brat i nauczyciel, oraz wspomagać środkami łaski i oświecać światłem prawdy” (FC 73). Nauka i rady duszpasterzy winny zawsze pozostawać w pełnej zgodno-

ści z Magisterium Kościoła, by wiernym oszczędzić niepokojów sumienia (por. FC 73).

Ewangeliczną prawdę o małżeństwie i rodzinie, o miłości, płodności i wychowaniu należy przekazywać z uwzględnieniem współczesnych uwarunkowań. Stąd każdy kapłan nie tylko ma znać naukę Kościoła dotyczącą małżeństwa i rodziny, ale także znać założenia i działanie instytucji, które je wspierają, oraz tych, które im zagrażają, czy wręcz je zwalczają.

Ponadto „niech biskupi dołożą starań, żeby jak najwięcej kapłanów przed podjęciem obowiązków w parafii odbyło kursy specjalizacyjne” (FC 70).

1.7. Formacja osób świeckich

9. Ze względu na rosnące potrzeby udziału osób świeckich w duszpasterstwie rodzin, zwłaszcza w przygotowaniu do małżeństwa, w poradnictwie i w innych formach pomocy małżonkom, rodzinom i dzieciom, Biskup Diecezjalny zadba o zorganizowanie dla nich odpowiedniego Studium Życia Rodzinnego. Szczególną pomocą w tym zakresie służą Akademickie Ośrodki Studiów nad Rodziną.

Wiele mogą pomóc specjaliści świeccy: lekarze, prawnicy, psychologowie, pracownicy społeczni, doradcy itp. Należy ich gromadzić, wspierać systematyczną formacją religijną i angażować w pomaganie rodzinom.

2. Rada do Spraw Rodziny Konferencji Episkopatu Polski (KEP)

10. Rada do Spraw Rodziny jest organem Konferencji Episkopatu Polski, powoływanym w sposób przewidziany w Statucie KEP. Jej celem jest „wspomaganie Konferencji w jej pracy i w wykonywaniu jej decyzji” w sprawach dotyczących małżeństwa i rodziny.

2.1. Zadania Rady do Spraw Rodziny

11. Zadaniem Rady jest „troska o rodzinę i o jej prawa, promocja godności rodziny i kobiety, troska o dzieci, obrona życia poczętego” i związane z tym sprawy (StrKEP II,2).

„Rada, w ramach określonych przez Zebranie Plenarne KEP, studiuje należące do zakresu jej działania problemy, podejmuje inicjatywy i opracowuje materiały duszpasterskie oraz projekty dokumentów. W razie potrzeby Rada opiniuje sprawy związane z jej kompetencją przesłane przez Przewodniczącego KEP lub Sekretariat Episkopatu i pomaga im w ich rozwiązaniu” (RegKEP, 83).

2.2. Skład i struktura Rady do Spraw Rodziny

12. Członkami Rady mogą być tylko Biskupi. Inne osoby duchowne, zakonne i świeckie mogą wejść w skład Rady jako konsultorzy.

Przewodniczącym Rady, którym może być tylko biskup, na wniosek Prezydium KEP, wybiera Zebranie Plenarne na pięć lat. Wybrany Przewodniczący proponuje skład Rady (członków i konsultorów), który następnie jest zatwierdzany przez Zebranie Plenarne, także na pięć lat.

Rada do Spraw Rodziny, na wniosek swego Przewodniczącego, wybiera **Zastępcę Przewodniczącego** i **Sekretarza** Rady.

2.3. Krajowy Ośrodek Duszpasterstwa Rodzin

13. Rada ds. Rodziny posiada swe Biuro, mieszczące się w siedzibie Sekretariatu KEP w Warszawie, tradycyjnie zwane Krajowym Ośrodkiem Duszpasterstwa Rodzin. Pracami jego kieruje Dyrektor we współpracy z Krajowym Doradcą Życia Rodzinnego. Dyrektora, Krajowego Doradcę, jak też innych pracowników Biura, w miarę potrzeby, powołuje Przewodniczący Rady.

Do zadań Biura należy:

- wykonywać zadania zlecone mu przez Radę i jej Przewodniczącego;
- współpracować z Diecezjalnymi Wydziałami Duszpasterstwa Rodzin;
- służyć informacją i pomocą osobom i instytucjom zaangażowanym w troskę o rodzinę;
- organizować codzienne dyżury w siedzibie Ośrodka;
- redagować, wydawać i udostępniać diecezjom wg zamówień biuletyn „Sprawy Rodziny”;
- troszczyć się o wydawanie podstawowych publikacji z zakresu:
 - papieskiego nauczania o małżeństwie, rodzinie i wychowaniu (*Humanae Vitae, Familiaris Consortio, Evangelium Vitae, Karta Praw Rodziny, List do Rodzin, List do Kobiet* itp.),
 - teologii, pedagogiki i psychologii małżeństwa i rodziny,
 - naturalnego planowania rodziny itp.;
 - prowadzić dokumentację własnej działalności i gromadzić sprawozdania z Diecezjalnych Wydziałów Duszpasterstwa Rodzin.

2.4. Dyrektor Krajowego Ośrodka Duszpasterstwa Rodzin

14. Dyrektor Krajowego Ośrodka Duszpasterstwa Rodzin kieruje pracami Ośrodka. Do jego szczególnych zadań należy:

- przygotować do zatwierdzenia przez Radę na nadchodzący rok:

- hasło i tematykę pracy w Duszpasterstwie Rodzin,
- kalendarz pracy;
- uczestniczyć w Rejonowych Spotkaniach Diecezjalnych Duszpasterzy Rodzin i Diecezjalnych Doradców Życia Rodzinnego; wnioski i postulaty z tych spotkań przedstawić Przewodniczącemu Rady ds. Rodziny;
- organizować wiosenną i jesienną sesję Duszpasterstwa Rodzin;
- utrzymywać kontakty ze środowiskami, organizacjami i redakcjami czasopism, angażującymi się w troskę o małżeństwa i rodziny, dla podjęcia współpracy z osobami kompetentnymi w ocenie zjawisk kulturowych, publikacji książkowych, prasowych, czy medialnych, oraz decyzji władz państwowych dotyczących małżeństwa, rodziny, dzietności, wychowania itp.;
- śledzić aktualne wydarzenia dotyczące rodziny:
 - w nauczaniu Kościoła,
 - w ustawodawstwie krajowym,
 - w decyzjach władz państwowych,
 - w mediach,
 by je analizować, a wnioski przedstawiać Radzie ds. Rodziny;
- podejmować inicjatywy wychodzące na przeciw aktualnym potrzebom małżeństw, rodzin, dzieci i młodzieży, przedstawiać je Radzie, a następnie pomagać w ich realizacji;
- dbać o aktualizowanie strony internetowej Duszpasterstwa Rodzin.

2.5. Krajowy Doradca Życia Rodzinnego

15. Krajowy Doradca Życia Rodzinnego odpowiada w ramach Duszpasterstwa Rodzin za poradnictwo rodzinne. Do jego zadań należy:

- współpracować z Dyrektorem w realizacji zadań Krajowego Ośrodka, zwłaszcza w sprawach poradnictwa rodzinnego;
- wspomagać Diecezjalnych Doradców Życia Rodzinnego, w ich doksztalcaniu i pogłębianiu formacji religijnej;

- służyć radą, informacją i znajomością literatury z zakresu poradnictwa rodzinnego;
- uczestniczyć w Rejonowych Spotkaniach Diecezjalnych Duszpasterzy Rodzin i Diecezjalnych Doradców Życia Rodzinnego.

W celu pogłębiania wiedzy i wymiany doświadczeń, Krajowy Doradca organizuje co roku trwającą kilka dni Sesję Diecezjalnych Doradców Życia Rodzinnego. W programie, oprócz interesujących odczytów, pracy w grupach i dyskusji, powinno się też znaleźć miejsce na medytację i na liturgię Eucharystii.

2.6. Spotkania Rejonowe Duszpasterstwa Rodzin

16. W celu lepszego poznania problemów poszczególnych Diecezji i usprawnienia współpracy między Radą ds. Rodziny, Krajowym Ośrodkiem Duszpasterstwa Rodzin, Diecezjalnymi Duszpasterzami Rodzin i Diecezjalnymi Doradcami Życia Rodzinnego, organizowane są corocznie Rejonowe Spotkania Duszpasterstwa Rodzin. Polska podzielona jest na sześć rejonów, po kilka Diecezji w każdym. W danym rejonie organizacja spotkania dla Duszpasterzy i Doradców przypada cyklicznie na poszczególne Diecezje. Informację o tym, która Diecezja w rejonie ma organizować spotkanie w danym roku, zawiera kalendarz pracy Duszpasterstwa Rodzin, opracowany z wyprzedzeniem przez Krajowy Ośrodek.

Oto rejony:

- Rejon południowy: Bielsko-Biała, Gliwice, Katowice, Kielce, Kraków, Opole, Tarnów
- Rejon wschodni: Lublin, Przemyśl, Rzeszów, Sandomierz, Siedlce, Zamość
- Rejon zachodni: Gniezno, Kalisz, Legnica, Poznań, Włocławek, Wrocław
- Rejon pomorski: Gdańsk, Koszalin, Pelplin, Szczecin, Toruń, Zielona Góra

Rejon centralny: Częstochowa, Łowicz, Łódź, Płock, Radom,
Sosnowiec, Warszawa, Warszawa-Praga

Rejon północny: Białystok, Drohiczyn, Elbląg, Ełk, Łomża,
Olsztyn.

Spotkania organizowane są w okresie od stycznia do marca każdego roku, co tydzień w innym rejonie, trwają dwa dni, zwykle we wtorek i środę.

2.7. Sesje Duszpasterstwa Rodzin

17. Oprócz spotkań rejonowych, dwa razy w roku odbywają się Sesje (wiosenna i jesienna) Duszpasterstwa Rodzin, w których obowiązkowo biorą udział wszyscy Diecezjalni Duszpasterze Rodzin i Diecezjalni Doradcy Życia Rodzinnego. Tradycyjnie sesja wiosenna ma miejsce we wtorek i środę po trzeciej niedzieli maja. Natomiast sesja jesienna organizowana jest przed Pielgrzymką Małżeństw i Rodzin na Jasną Górę, która odbywa się w czwartą niedzielę września. Jesienna sesja przypada w piątek i w sobotę do południa, przy czym w sobotę powinni w niej brać udział wszyscy Doradcy Życia Rodzinnego, z wszystkich parafii Polski.

Za organizację obydwu sesji odpowiada Krajowy Ośrodek Duszpasterstwa Rodzin.

II. PRZYGOTOWANIE DO MAŁŻEŃSTWA I DO ŻYCIA W RODZINIE

18. W przygotowaniu tym wyróżnia się następujące etapy:

- przygotowanie dalsze,
- przygotowanie bliższe,
- przygotowanie bezpośrednie.

1. Przygotowanie dalsze

19. Przygotowanie to polega na zdobywaniu odpowiedniej **wiedzy** i na osiągnięciu stosownych **cnót**, związanych z życiem rodzinnym. Proces ten należy rozpoczynać już w dzieciństwie, a następnie kontynuować na wszystkich etapach szkolnych i katechetycznych.

Chodzi szczególnie o:

- budowanie własnego charakteru;
- szacunek dla każdej zdrowej wartości ludzkiej;
- umiejętność współżycia z innymi;
- zrozumienie i rozpoznanie swego powołania;
- szacunek do czystości;
- odpowiednią postawę wobec własnej rodziny i instytucji małżeństwa.

1.1. Przygotowanie w rodzinie

20. Trzeba podkreślać niezastąpioną rolę wychowawczą rodzinnego domu, w którym nie tylko się mówi o chrześcijańskich wartościach, ale świadczy się o nich własnym życiem. Codzienna wspólna modlitwa z dziećmi, niedzielne uczestniczenie razem z nimi w Mszy św., połączone z przystępowaniem rodziców i starszych dzieci do Komunii św., regularne korzystanie z sakramentu Pojednania, udział w budowaniu wspólnego dobra w otoczeniu, wzajemny szacunek i miłość rodziców – będzie najsukcesowniejszym przygotowaniem dzieci do ich przyszłych ról, wy-

nikających z ich powołań: małżeńskich, kapłańskich czy zakonnych. Należy o tym mówić podczas katechez dla rodziców (np. z okazji comiesięcznych spotkań, czy przed chrztem dziecka), przy uroczystościach rodzinnych, zwłaszcza jednak w czasie rekolekcji i misji.

1.2. Przygotowanie w szkole

21. Współczesne szkolnictwo, tak w świecie jak i w Polsce, zdaje się unikać zadań wychowawczych. Poprzestaje tylko na wykształceniu. Nie można się na to zgodzić. Szkoła ma bowiem obowiązek nie tylko uczyć, ale także wychowywać. Jak to będzie robić i do czego wychowywać, to w dużej mierze zależy od rodziców. Ich prawem i obowiązkiem jest interesować się i decydować, kto będzie uczył ich dzieci, czego je będzie uczył i do czego będzie je wychowywał. Duszpasterze mogą pomóc rodzicom przez organizowanie przy parafii spotkań z ludźmi znającymi te sprawy i umiejętnymi zaproponować odpowiednie rozwiązania.

Szczególny problem stanowi narzucany szkołom program seksedukacji, nie mający nic wspólnego z prawdziwym wychowaniem w dziedzinie płciowości, o którym mówi Stolica Apostolska. Środowiskom antychrześcijańskim i antyrodzinnym zależy przede wszystkim na zapoznaniu, nawet dzieci, z antykoncepcją, na nauczaniu ich posługiwania się nią i na przyzwyczajaniu ich do korzystania z niej. Łączy się to raczej z rozbudzeniem aktywności nastolatków w tej dziedzinie, a nie z wychowaniem. Skutki wśród dzieci i młodzieży są groźne, o czym świadczą wymownie statystyki w krajach, które seksedukację wprowadziły już od dawna. Duszpasterze niech o tym mówią, a rodzice niech pilnują, by dyrekcje szkół nie wprowadzały programów gorszących młodzież. Naprawa szkód jest bardzo trudna, czy nawet niemożliwa i do małżeństwa wchodzi czasem ludzie, którzy stali się niezdolni do czystej, odpowiedzialnej, wiernej i płodnej miłości.

1.3. Przygotowanie przez katechizację

22. Program katechizacji na poszczególne klasy obejmuje naukę wiary i jej rozwój, poznawanie zasad chrześcijaństwa i uczenie życia nimi, pokazywanie Boga i wprowadzanie w kontakt z Nim w Kościele. Przewiduje też wiele tematów dotyczących szacunku do siebie i do innych ludzi, miłości rodziców, Kościoła i Ojczyzny, czystości własnej i poszanowania cudzej, małżeństwa opartego na sakramencie i życiu chrztem, wierności słowu danemu sobie, innemu człowiekowi, czy wreszcie Bogu, a także odpowiedzialności przed Ojcem i Sędzią po życiu doczesnym. Wszystkie te i podobne prawdy – poznane, zrozumiane, przyjęte i wprowadzane w życie – są niezastąpionym fundamentem chrześcijańskiego małżeństwa i rodziny. Dlatego, dobre zorganizowanie katechizacji w szkole, odpowiedni katecheci, pilny udział w niej dzieci i młodzieży, są niezastąpionym elementem przygotowania do małżeństwa i rodziny. Zadania te spoczywają przede wszystkim na rodzicach, katechetach i nauczycielach, ale także na duszpasterzach.

1.4. Przygotowanie w grupach rówieśniczych

23. Badania wskazują na bardzo duży autorytet, jakim dla młodzieży są jej rówieśnicy. Zatem dorośli, a więc rodzice, duszpasterze, nauczyciele, samorządowcy i inni działacze, powinni zadbać o zorganizowanie odpowiednich grup rówieśniczych w szkole, w parafii, czy w osiedlu. Jest rzeczą konieczną, by w placówkach oświatowych istniało i pod odpowiednią opieką funkcjonowało harcerstwo, by w parafii były grupy oazowe, Stowarzyszenie Młodzieży Katolickiej, czy koła różańcowe dla młodzieży. Jeśli nie zadbamy o takie grupy, prawdziwie atrakcyjne dla młodzieży, to trzeba się liczyć z odchodzeniem młodych ludzi do sekt i grup z marginesu.

Grupy rówieśnicze, promujące chrześcijańskie wartości wychowawcze, będą pośrednio budować dobry fundament pod przyszłe małżeństwo i udaną rodzinę.

2. Przygotowanie bliższe

24. Dotyczy młodzieży ponad gimnazjalnej. Ma to być dla niej rodzaj katechumenatu przed narzeczeństwem i przed zawarciem małżeństwa. Jego zadaniem jest:

- pogłębić naukę o małżeństwie i rodzinie;
- uwrażliwić na fałszywe teorie w tych dziedzinach;
- przysposobić do międzyosobowego życia w małżeństwie i w rodzinie;
- pogłębić życie wspólnotowo-liturgiczne.

Przygotowanie to powinno łączyć trzy zasadnicze elementy: wspólnotowo-liturgiczny, konferencyjny i dialogowy.

2.1. Roczna katechizacja przedmałżeńska

25. Niezależnie od katechizacji w szkole, należy w każdej parafii – jako program optymalny – prowadzić dla tej młodzieży **roczną katechizację** przedmałżeńską, obejmującą co najmniej 25 spotkań, analogicznie do przygotowania przed I Komunią św., czy przed bierzmowaniem.

Dla bardziej owocnego przebiegu tej katechizacji należy powołać w parafii Zespół Pastoralny składający się z duszpasterza, doradcy życia rodzinnego z miejscowej poradni, przedstawiciela ruchów małżeńskich i rodzinnych i Stowarzyszenia Rodzin Katolickich. Zespół ten dokona adaptacji programu katechizacji przedmałżeńskiej do miejscowych warunków i będzie czuwał nad jego wykonaniem.

Program katechezy powinien zawierać oprócz zagadnień z teologii małżeństwa i rodziny, także problematykę zagrożeń i obrony rodziny, oraz omawiać potrzebę i sposoby organizowania się w stowarzyszenia i uczestniczenia w grupach o pogłębionej formacji. Powinien też uczyć naturalnych metod rozpoznawania płodności, w kontekście świętości życia i odpowiedzialności za przyszłe losy Ojczyzny i Kościoła.

Dla pogłębienia poznanych zagadnień należy organizować dla uczestników odpowiednie rekolekcje, zwłaszcza wielkopostne i na zakończenie roku katechetycznego.

Młodzieży kończącej tę katechizację wręczy się odpowiednie zaświadczenia, których wykaz będzie się przechowywać w kancelarii, w osobnej księdze.

Ta forma przygotowania bliższego do małżeństwa ma także na celu głębsze zintegrowanie młodzieży, a niebawem małżonków, z parafią. Dlatego pod koniec zajęć poświęci się sporo uwagi problemom parafii, jej strukturom, organizacjom małżeńskim i rodzinnym, oraz funkcjonowaniu poradnictwa rodzinnego.

W Duszpasterstwach Akademickich należy przeprowadzać **roczne studium** przedmałżeńskie według programu wypracowanego przez to Duszpasterstwo i Radę Episkopatu ds. Rodziny. Studium takie zastępuje roczną katechezę w parafii. Ono także zakończy się wydaniem zaświadczenia.

2.2. Skrócona katechizacja (wyjątkowo)

26. Jeśli z poważnych racji, nie było możliwe powyższe przygotowanie – ani w parafii ani podczas studiów, wtedy należy podjąć skróconą katechezę przedmałżeńską, w formie przynajmniej 10 spotkań, czy to w parafii, czy w ośrodkach dekanalnych lub rejonowych, według ustaleń Biskupa Diecezjalnego.

Szczegółowe programy katechez dla różnych form przygotowania, do dyspozycji Biskupów Diecezjalnych, opracuje Rada Episkopatu do Spraw Rodziny we współpracy z Komisją Wychowania.

3. Przygotowanie bezpośrednie

27. Przygotowanie to obejmuje:

— spotkanie z duszpasterzem w kancelarii parafialnej, przynajmniej na trzy miesiące przed ślubem, podczas którego ustalone zostaną terminy katechez przedślubnych, spotkań w poradni rodzinnej, udziału w dniu skupienia i rozmowy sprawdzającej wiedzę narzeczonych dotyczącą małżeństwa i rodziny;

- trzy katechezy przedślubne z zakresu: teologii małżeństwa, etyki życia małżeńskiego i liturgii sakramentu małżeństwa; z dwóch pierwszych mogą być zwolnieni ci, którzy wzięli udział w rocznej katechizacji przedmałżeńskiej lub w rocznym studium;
- co najmniej trzy spotkania w Poradni Życia Rodzinnego;
- spowiedź przedślubna;
- rozmowa dotycząca wiedzy religijnej narzeczonych.

3.1. Zaręczyny

28. W celu lepszego przygotowania do małżeństwa, umożliwienia bliższego poznania się rodzin narzeczonych, Episkopat zaleca powrót do idei zaręczyn (IEP 29). Będzie to spotkanie narzeczonych i ich rodziców na pół roku przed ślubem, podczas którego rodzice, a gdy ich nie ma, dziadkowie lub ktoś z rodzeństwa, są upoważnieni do pobłogosławienia pierścionków, które nakładają sobie oblubieńcy, oświadczając, że chcą traktować się odąd jako narzeczeni i, że zamierzają się pobrać w określonym czasie.

Zawieranie zaręczyn w gronie rodzinnym powinno stać się elementem podkreślenia wartości „domowego Kościoła”, oraz roli rodziców i członków rodziny w powstawaniu nowej rodziny.

3.2. Spotkanie narzeczonych z duszpasterzem w kancelarii

29. Przynajmniej na trzy miesiące przed planowanym ślubem, zgłoszą się narzeczeni do kancelarii parafialnej. Podczas tego spotkania duszpasterz zorientuje się, jakie jest ich zaangażowanie religijne, na ile uczestniczą w życiu Kościoła i jak przedstawia się ich przygotowanie do małżeństwa, by w oparciu o to rozpoznanie ustalić dalsze etapy ich przygotowania do tego wydarzenia, tak bardzo ważnego i fundamentalnego dla nich i dla ich potomstwa.

Jeśli narzeczony lub narzeczona nie byli jeszcze bierzmowani, należy im pomóc w zorganizowaniu przygotowania się do tego sakramentu i wskazać możliwość jego przyjęcia.

Jeśli mają zaświadczenie z odbytej katechezy, rocznej czy skróconej, wtedy należy ustalić terminy: katechez przedślubnych, przynajmniej trzech spotkań w poradni rodzinnej i następnego spotkania, sprawdzającego ich wiedzę religijną.

Omówić też należy wstępnie – więcej będzie podczas katechez przedślubnych – sprawę Spowiedzi narzeczonych. Podać odpowiedni formularz zaświadczenia o odbyciu tej spowiedzi i przypomnieć, że nie tylko i nie przede wszystkim o zdobycie dokumentu chodzi.

3.3. Katechezy przedślubne

30. Katechezy przed ślubem powinny obejmować następujące tematy:

- **teologia małżeństwa:** sakramenty chrztu i bierzmowania, jako podstawa życia chrześcijańskiego, oraz sakrament małżeństwa, jako niezbywalny fundament małżeństwa i rodziny; rola powrotów po błędach na drogę prawdy i miłości przez sakrament Pokuty; szczególna rola tego sakramentu przed zawarciem małżeństwa; rola modlitwy małżeńskiej i rodzinnej; udział w grupach o pogłębionej formacji itp.
- **etyka życia małżeńskiego:** odpowiedzialność za uświęcenie współmałżonka; powołanie do przekazywania życia; niedopuszczalność i szkodliwość antykoncepcji i środków wczesnoporonnych; naturalne metody rozpoznawania płodności w służbie zdrowia, miłości, jedności i wolności małżonków; rola poradnictwa rodzinnego; niedopuszczalność sztucznych poczęć i zabijania poczętego dziecka; syndrom poaborcyjny.
- **liturgia sakramentu małżeństwa:** sakrament znakiem; przymierze małżeńskie, a Przymierze Chrystusa z Kościołem; sakrament małżeństwa i Eucharystii; znaczenie poszczególnych elementów przysięgi małżeńskiej; części ceremonii: czytania, homilia, ślubowanie, poświęcenie i nałożenie obrączek, znak pokoju – pierwszy w małżeństwie, Komunia św. i błogosławieństwo.

Dla par kończących te katechezy należy urządzić dzień skupienia, połączony z możliwością spowiedzi i dłuższej modlitwy.

3.4. Spotkania w Parafialnej Poradni Rodzinnej

31. W ramach przygotowania do małżeństwa, należy przeprowadzić co najmniej trzy spotkania z narzeczonymi, w Parafialnej Poradni Rodzinnej.

Spotkania mają dotyczyć odpowiedzialności za wzajemną miłość i przekazywanie życia, szkodliwości i niedopuszczalności antykoncepcji, środków poronnych i sztucznych zapłodnień, oraz znaczenia metod naturalnego rozpoznawania płodności. Nie wystarczy sama informacja o tych metodach, trzeba się ich nauczyć. Dlatego, spotkania w odpowiednich odstępach czasu, powinny być poświęcone zasadom prowadzenia obserwacji objawów płodności, oraz ich interpretacji.

Pary narzeczeńskie powinny wynieść przekonanie, że Parafialna Poradnia Życia Rodzinnego jest zawsze do ich dyspozycji. Bowiem dla człowieka odpowiedzialnego jest dziś czymś normalnym korzystanie z doradztwa osób kompetentnych i odpowiedzialnych, nie tylko w sprawach biznesu, ale także w sprawach zdrowia i w tak ważnej sprawie, jak ich intymne pożycie, miłość, płodność, dietność, a ostatecznie szczęście małżeńskie i rodzinne, a przede wszystkim ich zbawienie.

3.5. Spowiedź przedślubna

32. Pierwsza spowiedź, na początku przygotowań do ślubu, powinna być potraktowana stosownie do sytuacji religijnej penitenta. Czasem może zachodzić potrzeba spowiedzi z całego życia, by pewne sprawy gruntowniej uporządkować, czy uzupełnić, gdy wcześniej miały miejsce spowiedzi nieważne. Wymaga to od spowiednika cierpliwości i taktu tak dużego, jak słaba jest wiara penitenta. Może to bowiem być rzeczywisty początek jego głębszego spotkania z Bogiem, ale też może być spowiedzią ostatnią w życiu.

Druga spowiedź ma na celu pełniejsze przeżycie sakramentu małżeństwa, czego warunkiem jest szczególna czystość serca i otwartość na Boga, który jest Miłością i Życiem.

3.6. Rozmowa z narzeczonymi na temat ich wiedzy religijnej

33. Ma to być rozmowa duszpasterza z narzeczonymi na temat ich poglądów na małżeństwo, na jego sakramentalność i nierozdzielność, na miłość, wierność, płodność i szacunek do poczętego dziecka, na obecność Chrystusa w ich życiu i w życiu ich dzieci, na wychowanie itp.

W rozmowie tej, pełnej troski i delikatności, chodzić będzie nie tylko o samo stwierdzenie stanu wiedzy egzaminowanych i sprawdzenie, czy ona wystarcza do ważnego i godziwego zawarcia sakramentu małżeństwa, ale też o wspólne rozpoznanie, co powinni uzupełnić, co poprawić, gdzie szukać pomocy, by ich życie mogło być dla nich samych źródłem szczęścia, dla ich potomstwa środowiskiem rozwoju, a dla otoczenia apostolską zachętą do życia Ewangelią.

3.7. W wypadkach wyjątkowych

34. W uzasadnionych wypadkach nagłych, gdy nie ma już możliwości odbycia nawet skróconej katechezy przedmałżeńskiej, duszpasterz zobowiązany jest w sumieniu do przygotowania kandydata przez osobiste rozmowy i podaną lekturę, co zakończy się stosownym sprawdzeniem stanu jego wiedzy. Ten sprawdzian należy potwierdzić zaświadczeniem, które będzie dołączone do protokołu przedślubnego.

3.8. Osoby nie ochrzczone i religijnie zaniedbane

35. Gdy o ślub prosi osoba nie ochrzczone lub po chrzcie nie wprowadzona w życie eucharystyczne, należy ją odesłać do diecezjalnego lub rejonowego ośrodka katechumenatu dla osób do-

rosłych, w celu przygotowania do chrztu i wprowadzenia w chrześcijańskie życie.

3.9. Małżeństwa mieszane

36. Chodzi o małżeństwo katolika z osobą nie ochrzczonej; z ochrzczonej poza Kościołem katolickim; z osobą, która formalnie odstąpiła od Kościoła katolickiego; z osobą, która formalnie nie odstąpiła od Kościoła, ale deklaruje się jako niewierząca; z osobą niepraktykującą.

Kościół jest niechętnie nastawiony do takich małżeństw, ponieważ zachodzi niebezpieczeństwo utraty wiary, rodzić się mogą na tle przekonań konflikty wśród małżonków, zagrożona bywa także ich jedność. Jednak ze względu na naturalne prawo nie tylko co do zawarcia samego małżeństwa, ale także co do wyboru współmałżonka, Kościół godzi się na ich zawarcie pod pewnymi warunkami (por. IPeM nn: 71-93).

Niezależnie od uzyskania odpowiedniej dyspensy czy zgody Biskupa Diecezjalnego:

- 1) strona katolicka zobowiązana jest do zachowania własnej wiary, usunięcia zagrożeń w jej praktykowaniu, uczynienia co jest w mocy, by całe potomstwo było ochrzczone i wychowane w wierze katolickiej;
- 2) strona niekatolicka powinna być poinformowana o zobowiązaniach strony katolickiej i przyjąć je do wiadomości.

„W małżeństwach katolików z niekatolikami można i należy zachęcać stronę niekatolicką do wzięcia udziału w katechizacji przedmałżeńskiej, a szczególnie przedślubnej, motywując to wzrostem wzajemnego zrozumienia i współdziałania dla dobra przyszłego ogniska rodzinnego” (IEP2 n.13).

III. PORADNICTWO RODZINNE I POMOC RODZINIE

37. Wobec narastających zagrożeń małżeństwa i rodziny z jednej strony i wobec coraz trudniejszych wyzwań, stających przed rodzinami z drugiej, należy organizować pomoc rodzinom w odpowiednio szerokim zakresie. Jedną z form pomocy narzeczonym, małżonkom i rodzicom jest kompetentne poradnictwo rodzinne, łączące fachowość doradców z ich osobistym świadectwem życia Ewangelią. Chodzi bowiem o pomoc tym osobom, w realizowaniu Bożego zamysłu wobec ich rodziny. Wyróżnić należy: Parafialne Poradnie Rodzinne, Poradnie Specjalistyczne, oraz Telefony Zaufania.

Niekiedy potrzebne jest wsparcie samotnych matek, rodzin bezdzietnych, czy wreszcie materialna pomoc rodzinom, zwłaszcza dzieciom.

1. Parafialne Poradnie Rodzinne

38. Poradnię Rodzinną powołuje Ksiądz Proboszcz, w porozumieniu z Wydziałem Duszpasterstwa Rodzin. Należy dążyć, by każda parafia miała taką poradnię. W przypadkach szczególnych, o czym zadecyduje Biskup Diecezjalny, poradnia może służyć kilku parafiom. Za jego zgodą dobrze będzie zaangażować doradców także przy liczniej uczęszczanych sanktuariach.

Pracować w nich mogą odpowiednio przygotowane osoby świeckie, zwane Doradcami Życia Rodzinnego.

1.1. Zadania Parafialnych Poradni Rodzinnych

39. Do zadań parafialnego poradnictwa rodzinnego należy:

- ukazywać właściwy wymiar miłości małżeńskiej i rodzinnej, w tym czystości przedmałżeńskiej i małżeńskiej;
- uwrażliwiać na godność każdego człowieka od chwili poczęcia do naturalnej śmierci;

- kształtować postawy prorodzinne;
- nauczać zasad odpowiedzialnego rodzicielstwa, w tym metod diagnostycznych rozpoznawania okresów płodności małżeńskiej, by w ten sposób pomóc małżonkom w rozwoju dwóch istotnych wymiarów miłości małżeńskiej: jedności i płodności;
- ukazywać potrzebę pełnego miłości towarzyszenia dziecku od poczęcia;
- pomagać w rozwiązywaniu konfliktów rodzinnych i problemów wychowawczych.

1.2. Doradcy pracujący w poradni

40. Doradcą może być osoba w wieku 25-60 lat, posiadająca minimum średnie wykształcenie i odpowiednią wiedzę z zakresu psychologii i teologii małżeństwa i rodziny. Powinna odznaczać się umiejętnością nawiązywania kontaktów z ludźmi i współpracy z nimi, oraz posiadać pogłębioną formację religijną.

Doradca podejmuje pracę w Parafialnej Poradni Rodzinnej:

- 1) po odpowiednim przygotowaniu, udokumentowanym dyplomem;
- 2) po otrzymaniu misji kanonicznej, o którą występuje do Biskupa Diecezjalnego, Duszpasterz Rodzin i Diecezjalny Doradca Życia Rodzinne; warunkiem odnowienia misji jest weryfikacja Doradcy, przeprowadzona przez Diecezjalny Wydział Duszpasterstwa Rodzin;
- 3) po zaangażowaniu jej(go) przez Proboszcza.

1.3. Organizacja pracy w poradni

41. Poradnia winna dysponować własnym lokalem, estetycznie i funkcjonalnie urządzonym, zapewniającym możliwość przeprowadzania rozmów, w atmosferze spokoju i intymności.

W poradni powinny znajdować się materiały poglądowe, potrzebne do pracy doradcy, oraz odpowiednio wyposażona biblioteka. Należy też zadbać o to, by osoby korzystające z poradni

miały możliwość zaopatrzenia się w odpowiednią literaturę i inne materiały.

Poradnia ma być czynna w godzinach korzystnych dla danej parafii. Informacja o dniach i godzinach jej funkcjonowania będzie:

- umieszczona w gablotach parafialnych i przy poradni;
- często podawana w ogłoszeniach parafialnych;
- przypominana szczególnie podczas misji i rekolekcji;
- wykładana w formie ulotek, w stosownych miejscach, oraz udostępniana spowiednikom.

1.4. Zadania Proboszcza w funkcjonowaniu poradni

42. Ksiądz Proboszcz powołuje Parafialną Poradnię Rodzinną (por. Dyr. 38) i angażuje Doradców (por. Dyr. 40). On też zabezpiecza materialne warunki pracy w Poradni, oraz dba o kształcenie i formację Doradców. Interesuje się warunkami ich pracy, wspiera radą, wysyła na zjazdy organizowane dla nich przez Diecezjalne Duszpasterstwo Rodzin, czy przez Radę Episkopatu do Spraw Rodzin. Pokrywa koszty ich kształcenia (koszty dojazdu, pobytu i materiałów szkoleniowych), dba o zaopatrzenie biblioteki i ogłasza terminy funkcjonowania poradni.

Do Proboszcza należy też stosowne wynagrodzenie Doradcy za pracę w poradni. Jeśli to jest poradnia dla dekanatu, za wynagrodzenie odpowiada Dziekan, gdy dla kilku parafii, sprawę wynagrodzenia ustalą i zrealizują zainteresowani Proboszczowie.

Zadaniem Proboszcza jest wyszukiwanie kandydatów do pracy w poradni, mobilizowanie ich do podjęcia odpowiednich studiów i pomaganie im w pogłębieniu formacji religijnej.

2. Specjalistyczne Poradnie Rodzinne

43. Ze względu na rosnącą liczbę osób wymagających pomocy w wielu szczególnych dziedzinach, powinna w każdej diecezji

istnieć Diecezjalna Specjalistyczna Poradnia Rodzinna, oraz w miarę możliwości Rejonowe, bądź Dekanalne Specjalistyczne Poradnie Rodzinne.

Poradnie takie, w celu zapewnienia zgłaszającym się integralnej pomocy, winny zatrudniać różnych specjalistów. Oprócz duszpasterza będą w nich dostępni między innymi: psycholog, pedagog, prawnik, lekarz (konsultant), nauczyciel Naturalnego Planowania Rodziny.

Osoby zatrudnione w poradniach specjalistycznych mają oznaczać się odpowiednią wiedzą, pogłębioną formacją religijną i szczególnym zapętem apostołskim. Powinny dysponować bankiem informacji o możliwościach dalszej pomocy w skomplikowanych sytuacjach życiowych (m.in. o Domach Samotnej Matki, Ośrodkach Adopcyjno-Opiekuńczych, Ośrodkach Pomocy Społecznej).

Dyrektora Poradni Specjalistycznej powołuje Biskup Diecezjalny. Jej pracami kieruje Diecezjalny Wydział Duszpasterstwa Rodzin.

3. Telefon zaufania

44. Niekiedy osoby potrzebujące pomocy pragną pozostać nieznanymi. Dla nich powinien funkcjonować duszpasterski telefon zaufania. Dotyczy to zwłaszcza większych miast. Należy dążyć do tego, by taki telefon był czynny przez całą dobę.

Dla jego funkcjonowania trzeba zapewnić:

- odpowiednią liczbę zaangażowanych i kompetentnych osób, w tym kapłana, wystarczającą do obsłużenia wszystkich dyżurów (czasem w dwie osoby: jedna rozmawia, a druga z innego numeru usiłuje zorganizować pomoc);
- dyskretne pomieszczenie z łazienką, umożliwiające dłuższe dyżurowanie;
- jeden lub dwa numery telefonu;
- odpowiednie fundusze na opłacenie telefonu (petenci mogli by dzwonić na koszt telefonu zaufania) i innych należności;

Informacja o funkcjonowaniu telefonu zaufania i o tym, jacy specjaliści w jakich dniach i godzinach dyżurują, powinna być dostępna w gablotach parafialnych, w lokalnej prasie i innych mediach.

W każdej diecezji winien być zorganizowany przynajmniej jeden taki telefon pod opieką Diecezjalnego Wydziału Duszpasterstwa Rodzin.

4. Domy samotnej matki

45. Od początku zmagani o życie dzieci nienarodzonych zdawano sobie sprawę, że nie wystarczy głoszenie zasad, ale trzeba praktycznie przyjść z pomocą matkom, zwłaszcza samotnym. Tak zrodziła się idea domów, w których kobiety te mogłyby przebywać, urodzić dziecko pod fachową opieką, a następnie zdecydować, czy dziecko oddać do adopcji, czy samej je wychowywać.

Obecnie funkcjonuje kilkadziesiąt katolickich domów samotnej matki. Należałoby dążyć do tego, by każda diecezja miała taki dom, a informacja o nich była powszechnie znana; chodzi o gablotki parafialne, kancelarie, a także konfesjonały, przedśionki kościelne i podobne miejsca.

5. Katolickie Ośrodki Adopcyjno-Opiekuńcze

46. Coraz więcej małżeństw nie może mieć własnych dzieci. Z drugiej strony niektóre matki samotne, a także małżeństwa z różnych powodów, oddają swe dzieci innym rodzinom przez adopcję. Do jej zorganizowania potrzebne jest przede wszystkim grono zaangażowanych osób, które dysponując pomieszczeniem biurowym i odpowiednim funduszem, będą mogły:

- zorganizować opiekę dla dzieci przed adopcją;
- załatwić sprawy prawne;
- odpowiednio przygotować rodziny do adopcji dziecka.

Dla realizacji tych zadań powołuje Kościół Katolickie Ośrodki Adopcyjno – Opiekuńcze. Jest ich w Polsce kilkanaście.

Należy podejmować wysiłki, by każda diecezja miała taki ośrodek, a informacja o tej specyficznej pomocy rodzinom – dzieciom i rodzicom – była dostatecznie rozpowszechniona.

6. Materialna pomoc rodzinom

47. W chrześcijaństwie od samego początku obecna była idea pomagania ludziom znajdującym się w potrzebie. Ten nakaz Chrystusowy jest dzisiaj szczególnie aktualny wobec wielu rodzin. Jednak trzeba sobie uświadomić konieczność **mądryego pomagania**. Nie wystarczy doraźna pomoc, choćby znacząca, jeśli ciągle istnieją mechanizmy, generujące biedę ludzką. Należą do nich z pewnością m.in.:

- zła polityka podatkowa państwa, „karząca” rodziny za opiekę nad dziećmi i osobami starszymi;
- złe zasady funkcjonowania przedsiębiorstw w gospodarce wolnorynkowej, generujące bezrobocie, na nie spotykaną skalę;
- bezkarne reklamowanie alkoholu, prowadzące do degeneracji wielu rodzin;
- lekkomyślne i populistyczne rozdawnictwo pomocy materialnej, prowadzące do automatycznego wzrostu liczby osób i rodzin potrzebujących pomocy.

Mądrze pomagać, to znaczy cierpliwie usuwać źródła biedy, a następnie pomagać tym, którzy z przyczyn od siebie niezależnych, potrzebują doraźnego, czy okresowego wsparcia.

Z myślą o tych ostatnich, powinien w każdej parafii istnieć dobrze zorganizowany zespół charytatywny, który:

- będzie dysponował, aktualizowaną co jakiś czas, listą rodzin potrzebujących pomocy;
- będzie miał wypracowany wspólnie z duszpasterzem system zdobywania środków na tę pomoc;
- będzie pamiętał np. o wigilii dla osób samotnych, o feriach dla dzieci z rodzin biedniejszych, ale też zadba o spotkania

emerytów i osób w starszym wieku, którym może nie tyle potrzeba pomocy materialnej, co raczej dobrego słowa i życzliwego towarzystwa.

7. Pomoc dzieciom

48. Rodzina jest naturalnym środowiskiem wychowawczym. Czasem, czy to z powodu śmierci rodziców, ich rozvodu, czy odebrania im praw rodzicielskich, dziecko jest pozbawione tego środowiska. Poszczególne państwa radziły sobie z tym problemem przez tworzenie domów dziecka. Wiemy, że to rozwiązanie niesie ze sobą wiele skutków ujemnych i jest kosztowne.

7.1. Rodziny zastępcze i rodzinne domy dziecka

49. Od jakiegoś czasu lansowane jest, zwłaszcza przez środowiska katolickie, umieszczanie dzieci pozbawionych rodziców w rodzinach zastępczych i tworzenie rodzinnych domów dziecka. Jest to o wiele tańsze, ale co ważniejsze, jest bliższe idei naturalnego środowiska rodzinnego i przynosi o wiele lepsze rezultaty, niż anonimowe przebywanie w domu dziecka. Dlatego idea ta, godna jest ze wszech miar popierania i przybliżania jej przez środowiska sprzyjające rodzinie i dziecku.

7.2. Świetlice dla dzieci

50. Przy wielu parafiach już istnieją godne propagowania świetlice dla dzieci, bądź z rodzin uboższych, bądź nie mogących zaopiekować się dziećmi po ich wyjściu ze szkoły. W takiej świetlicy dzieci otrzymują ciepły posiłek, odrabiają lekcje pod okiem osób starszych, często emerytowanych nauczycieli, czy studentów i po paru godzinach pobytu wracają do swoich domów. Na funkcjonowanie takiej świetlicy, gdy to jest możliwe, należy zabiegać o pomoc z gminnego funduszu przeznaczonego na profilaktykę wśród dzieci. Takie bowiem zajęcie się dziećmi jest bodaj najskuteczniejszą formą uchronienia ich od wielu groźnych patologii.

IV. FORMACJA RODZIN DO ZADAŃ APOSTOLSKICH

1. Rodzina ewangelizowana

51. W posłudze duszpasterskiej kapłan spotyka się z wiernymi w różnych sytuacjach ich życia. Są to często sytuacje ważne i decydujące. Zawsze powinien widzieć poszczególne osoby w kontekście ich małżeństwa i rodziny, jako wspólnoty życia i miłości, prowadzącej do zbawienia. Będzie do tego okazja przy udzielaniu sakramentów, czy takich posług, jak pogrzeb, różne poświęcenia, błogosławieństwa, wizyta duszpasterska i spotkania w kancelarii.

Natomiast rodzina usiłująca żyć wiarą, trwać w Chrystusie i w Kościele, dbająca o swój rozwój i o swoje bezpieczeństwo wśród współczesnych zagrożeń, powinna znać wysiłki, jakie czyni Kościół, diecezja i parafia dla jej dobra. Powinna następnie otworzyć się na te działania i usiłować z nich skorzystać. Chrystus wypowiedział znamienne słowa: „Jeśli chcesz”. Takie postawienie sprawy podkreśla naszą godność, ale też wskazuje na naszą odpowiedzialność za skierowaną do nas możliwość zbawienia.

1.1. Słowo Boże w życiu rodziny

52. Małżonkowie, którzy zaprosili Chrystusa na wspólną drogę ziemskiego życia, winni nieustannie karmić się Jego Słowem. Słowo Boże dociera do nas przez **Pismo św.** i przez nauczanie Kościoła. Dlatego duszpasterz powinien:

- zachęcać narzeczonych, już podczas spotkań przed ślubem, do nabycia egzemplarza Pisma św., które w rodzinie powinno być regularnie czytane i rozważane;
- zadbać, aby w coniedzielnym **przepowiadaniu** były odniesienia do problematyki małżeńskiej i rodzinnej;
- troszczyć się, aby rekolekcjoniści poruszali zagadnienia du-

chowości małżeńskiej i rodzinnej dostatecznie szeroko, nie tylko podczas nauk stanowych.

W każdej parafii należy zadbać o umieszczenie w programie duszpasterskim **katechez**, głoszonych systematycznie małżonkom i rodzicom, np. co miesiąc.

Z okazji chrztu św., I Komunii św. dzieci, oraz bierzmowania młodzieży, należy przeprowadzić stosowne **spotkania z rodzicami**. Obok zagadnień z teologii i liturgii danego sakramentu, należy omówić aktualne sprawy dotyczące rodziny (np. nowe dokumenty Kościoła, zagrożenia ze strony „cywilizacji śmierci”, znaki nadziei itp.). Przypomnieć należy zasady rozwoju miłości małżeńskiej i odpowiedzialnego rodzicielstwa, oraz poinformować o funkcjonowaniu Parafialnej Poradni Rodzinnej. W tej ostatniej grupie zagadnień wskazane jest skorzystać z pomocy osoby świeckiej, zaangażowanej w Duszpasterstwie Rodzin.

1.2. Sakrament Pokuty i Pojednania w życiu małżonków

53. Bóg, który jest „bogaty w miłosierdzie”, ustawicznie okazuje miłość potężniejszą niż grzech i odbudowuje jedność ludzi między sobą i z Nim, poprzez Sakrament Pojednania. Dlatego, małżonkowie nigdy nie powinni upadać na duchu nawet wtedy, gdy znajdują się w sytuacjach bardzo trudnych pod względem moralnym. Duszpasterze natomiast powinni:

- zachęcać ich, by stale, z pokorą i wytrwałością, uciekali się do miłosierdzia Bożego, którego Bóg tak hojnie udziela w tym sakramencie (por. HV 25);
- uczulać młodzież i narzeczonych na to, że regularne korzystanie z sakramentu Pokuty i Pojednania jest podstawowym wymogiem życia chrześcijańskiego;
- pilnować, by sprawy tego sakramentu omawiane były podczas misji, rekolekcji, konferencji i katechez dla małżonków;
- zadbać, by wraz ze zmieniającymi się warunkami życia, małżonkowie otrzymywali stosowne teksty rachunku sumienia.

Szczególnym wsparciem dla małżonków jest Poradnia Rodzinna, która będąc światłem dla sumień, staje się często, zwłaszcza w zakresie czystości małżeńskiej i odpowiedzialnego rodzicielstwa, przedłużeniem konfesjonału. Dlatego należy:

- dbać o dobre funkcjonowanie Parafialnej Poradni Rodzinnej, tak co do regularnych dyżurów, jak i co do kompetencji osób w niej pracujących;
- troszczyć się o dobrą informację o Poradni: w gablocie parafialnej, w ogłoszeniach parafialnych, w ulotkach, w lokalnych mediach, czy na stronie internetowej parafii.

Obowiązkiem spowiednika małżonków jest nie tylko zgodne z zasadami udzielanie rozgrzeszenia lub jego odmowa, ale też właściwe kształtowanie sumienia penitentów. W tej ważnej posłudze, w stosunku do penitentów-małżonków, spowiednicy mają obowiązek kierowania się wskazaniem Kościoła. Powinni opierać się na nauce zawartej, między innymi, w *Humanae Vitae*, *Familiaris Consortio*, *Evangelium Vitae* i na wytycznych w zakresie spowiedzi małżonków, a nie na opiniach pojedynczych teologów. Ich zadaniem jest także, według roztrzonego rozeznania, zalecić penitentom w niektórych przypadkach, wizytę w Poradni Rodzinnej.

Spowiednik wobec wszystkich penitentów, ale zwłaszcza wobec małżonków i rodziców, ma pełnić funkcję sędziego, lekarza i ojca. Dlatego potrzebne mu jest uzupełnianie wiedzy teologicznej, pastoralno-medycznej i psychologicznej, by sprawiedliwie oceniać i skutecznie leczyć, ale też winien dbać o rozwój swej osobowości kapłańskiej, by coraz pełniej i owocniej realizować swoje ojcostwo duchowe.

1.3. Rodzina otwarta na zjednoczenie z Chrystusem

54. Nowość Dobrej Nowiny w małżeństwie i w rodzinie polega na tym, że mocni Chrystusem przez chrzest i sakrament małżeństwa, małżonkowie pokonują „twardość karku” natury osłabionej grzechem pierworodnym i stać ich na trwałą, wierną, płodną i dającą szczęście miłość. Dlatego powinni:

- na co dzień żyć w łączności z Chrystusem przez trwanie w łasce uświęcającej;
- dbać o pełne uczestnictwo w Mszy św., połączone z przystępowaniem do Komunii św.;
- cierpliwie naprawiać błędy i grzechy przez systematyczne korzystanie z sakramentu Pokuty i Pojednania;
- „nieustannie modlić się”:
 - przynajmniej codziennym pacierzem, koniecznie wspólnie z dziećmi,
 - wieczorem łączyć modlitwę z rachunkiem sumienia,
 - spotykać się z Bogiem na pogłębionej modlitwie – nie ma bowiem miłości bez spotkań;
- korzystać z misji i rekolekcji urządzanych w parafii;
- zainteresować się grupami o pogłębionej formacji religijnej w parafii i do wybranej grupy przyłączyć się, by zapewnić sobie wsparcie w pracy nad sobą.

1.4. Rodzina w roku liturgicznym Kościoła

55. **Niedziela** obdarowuje nas Eucharystią. Rodzina przygotowuje się do niej już w sobotę przez przeczytanie przypadających fragmentów Pisma św. i przez ustalenie, kto z domowników na którą Mszę św. uda się do kościoła. Jeśli to będzie możliwe i nie ma innej utrwalonej praktyki, niech dzieci udają się na Mszę św. razem z rodzicami. W niedzielę ważne są także spotkania przy wspólnym stole, czego brakuje często w ciągu tygodnia, oraz wspólne spędzenie wolnego czasu.

Katolicka rodzina pamięta w środy o św. Józefie, w piątki o Męce Pańskiej i o poście, w sobotę o Matce Bożej.

Co **miesiąc** rodzina ma okazję przeżyć I Czwartek, I Piątek i I Sobotę. Należy pomyśleć o sakramencie Pokuty, o podziękowaniu Bogu za Kościół i Kapłaństwo, oraz pomodlić się o powołania kapłańskie i zakonne. Jeśli w rodzinie jest osoba chora, nie mogąca udać się do kościoła, należy zaprosić kapłana z posługą w ramach duszpasterstwa chorych. Przy takiej praktyce nie

będzie obawy, że ktoś z domowników umrze bez sakramentalnego pojednania się z Bogiem.

Adwent to piękne tradycje chodzenia na roraty i oczekiwania na Dzieciątko Jezus, które chcemy przyjąć darami dobrych uczynków, zwłaszcza szacunkiem wobec poczętego życia. Pamiętajmy o rekolekcjach adwentowych.

Boże Narodzenie to urządzenie Wigilii z opłatkiem i życzeniami, to udział w Pasterce z tacą na fundusz obrony życia, to śpiew kolęd wieczorami, to przyjęcie kapłana podczas wizyty zwanej kolędą.

Niedziela **Świętej Rodziny** to dzień odnowienia ślubów małżeńskich i oddania rodzin Jezusowi, Maryi i Józefowi.

Ofiarowanie Pańskie – Matki Bożej **Gromnicznej** (2 lutego) – przedłużamy w następne pokolenie zwyczaj przynoszenia do kościoła świecy, która po poświęceniu będzie „gromnicą” chroniącą od nieszczęść i „gromów”, ale też będzie zapalana przy konających.

Św. Józefa (19 marca), – okazja do podkreślenia godności małżonka i ojca w rodzinie; modlimy się za małżonków, za ojców i za młodzieńców przygotowujących się do małżeństwa.

Zwiastowanie (25 marca) przeżywamy jako dzień **świętości życia**, uczestnicząc w proponowanych przez duszpasterzy modlitwach m.in. za nienarodzone dzieci: czy to w pielgrzymce na Jasną Górę, czy w parafii, czy wspólnie w domu.

Wielki Post to także udział w rekolekcjach parafialnych, chodzenie na Gorzkie Żale i udział w nabożeństwach Drogi Krzyżowej, włączenie się w obchody Wielkiego Tygodnia, zwłaszcza podczas Triduum.

Wielkanoc to Rezurekcja, wcześniej poświęcenie pokarmów, a po Mszy św. wspólne uroczyste śniadanie.

Wspomnienie **św. Anny i św. Joachima** (26.07) – okazja do podkreślenia roli babci i dziadka, oraz innych osób starszych w rodzinie i w społeczeństwie, a także naszej odpowiedzialności za wspomaganie ich w potrzebie.

Wspomnienie Bł. Małżonków **Quatrocchi** (25 listopada) jako przypomnienie małżonkom i rodzicom ich powołania do świętości.

Imieniny bliskich, rocznice zmarłych, a także chrzest, bierzmowanie i małżeństwo, czy wreszcie namaszczenie chorych i pogrzeb w rodzinie, niech łączą się z modlitwą i z zamawianiem Mszy św. w odpowiedniej intencji.

Pielgrzymka małżeństw i rodzin na Jasną Górę, organizowana przez Duszpasterstwo Rodzin co roku w 4-tą niedzielę września, powinna na stałe zadomowić się w kalendarzu religijnych wydarzeń katolickiej rodziny w Polsce.

1.5. Wizyta duszpasterska w rodzinie (kolęda)

56. Jest dobrą okazją poznania parafian, warunków ich życia i problemów, z jakimi się borykają. Mimo znanych trudności czasowych należy jednak w każdym roku taką wizytę poszczególnym rodzinom złożyć. Dobrze prowadzona kartoteka pomoże zorientować się, co do liczby młodych małżeństw, par nieformalnych (jednak razem mieszkających), związków niesakramentalnych, wdów i wdowców, by następnie organizować odpowiednio zróżnicowane duszpasterstwo małżeństw i rodzin.

Dobrą formą informacji o duszpasterstwie, w tym o duszpasterstwie rodzin, mogą być odpowiednie ulotki, czy obrazki z nadrukiem, rozdawane podczas kolędy.

1.6. Rocznice: ślubu, narodzin i chrztu dzieci, zgonu bliskich osób itp.

57. Obchodzenie takich i podobnych rocznic pomaga pamiętać o wielkich darach Bożych, o naszej wdzięczności za nie i z pewnością pogłębia więź rodzinną między żyjącymi, ale także i z tymi, którzy odeszli do Pana. Dobrze byłoby przypominać o obowiązku wzajemnej modlitwy przy takich okazjach, o zamawianiu Mszy św. w tych intencjach i o uczestniczeniu w nich.

1.7. Pielgrzymki małżeństw i rodzin

58. Wspólne wyjazdy do bliższych i dalszych sanktuariów, poza przeżyciami religijnymi, przynieść mogą także cenne wartości

wzajemnej integracji grup pielgrzymich. Jest to ważne w przypadku małżeństw i rodzin w parafii.

Szczególną uwagę należy zwrócić na coroczną pielgrzymkę rodzin i małżeństw na Jasną Górę w czwartą niedzielę września. Za jej organizację w Częstochowie odpowiada Krajowy Ośrodek Duszpasterstwa Rodzin. On wcześniej wydaje odpowiedni plakat. Natomiast za organizację w diecezji i w parafiach odpowiada Diecezjalny Wydział Duszpasterstwa Rodzin. Do diecezjalnych i rejonowych duszpasterzy rodzin należy troska o dostarczenie do parafii plakatów i informacji o tej pielgrzymce, a do proboszczów organizowanie jej w parafii. Obecność kapłana w grupie pielgrzymów może i powinna przekształcić podróż w rodzaj dnia skupienia. Takie wspólne wędrowanie do Królowej Jasnogórskiej jest ważne z wielu powodów: u Niej odczytują pokolenia Polaków swe powołanie i odnajdują swoją godność, u Niej budzą się nasze sumienia, u Matki odradzają się więzi rodzinne, a Królowa rozwija w pielgrzymach prawdziwy patriotyzm.

1.8. Spędzanie czasu wolnego

59. Wobec intensywnych działań wielu instytucji, dalekich od chrześcijaństwa, by „zdobyć” współczesnego człowieka przez podanie mu atrakcyjnej oferty spędzenia wolnego czasu, należy:

- przypominać chrześcijańskie zasady spędzania wolnego czasu. Gdy chodzi o Dni Pańskie, to nie może w nich braknąć odwiedzin Chrystusa w kościele i spotkania się z Nim na uczcie Eucharystycznej;
- propagować i popierać zabawy i wesela bezalkoholowe. W związku z tym zadbać, by w parafii byli odpowiednio przygotowani tzw. wodzireje zabaw bezalkoholowych;
- popierać ruchy młodzieżowe, funkcjonujące w oparciu o wartości chrześcijańskie takie, jak Oaza, Katolickie Stowarzyszenie Młodzieży, Harcerstwo itp. Grupy rówieśnicze odgrywają coraz większą rolę w wychowaniu w ogóle, a szczególnie w organizowaniu czasu wolnego dla dzieci i młodzieży;

- kontynuować w parafiach tradycję wakacyjnych wyjazdów dzieci i młodzieży, zwłaszcza z rodzin uboższych, na odpoczynek pod opieką duszpasterza;
- gdzie to możliwe, organizować parafialne kluby młodzieżowe: sportowe, czytelnicze, dyskusyjne itp.;
- coraz bardziej sprawdzają się także kluby seniora dla osób starszych, samotnych, czasem opuszczonych.

2. Rodzina ewangelizująca

60. Duszpasterstwo Rodzin z natury rzeczy skierowane jest ku rodzinie, która jest jego przedmiotem. Jednak rodzina jest także podmiotem w tym duszpasterstwie zgodnie z zasadą, że jest ona wspólnotą ewangelizowaną i ewangelizującą, oraz że ma być święta i uświęcająca.

2.1. Rodzina wobec swoich dzieci

61. Rodzina chrześcijańska, zdecydowanie otwarta na życie i odpowiedzialna za planowanie liczby swego potomstwa, z pełnym zaufaniem Bożej Opatrzności, przyjmuje przychodzące dzieci. W takiej rodzinie, ani małżonkowie, ani ich dzieci, ani inne bliskie osoby, nie będą musiały przeżywać dramatu syndromu porobocznego.

Przyjęte dzieci rodzina stara się po katolicku wychować. Dokonuje się to przede wszystkim przez rodzinną atmosferę, pełną Boga, prawdy, uczciwości i sumienia. Wartości, którymi dziecko nasiąka, stara się następnie utrwalić przez pierwszą katechezę, a jest to katecheza rodzinna – mówiona i pokazywana życiem. Chodzi o miłość ku sobie i ku Bogu, zachowanie Przykazań, chodzenie do kościoła, szacunek wobec starszych, pracowitość, pamięć o biednych, troska o Ojczyznę, ostrożność wobec pogańskich czasem środków przekazu i wreszcie ciągła pamięć o życiu wiecznym.

Ewangelizujące oddziaływanie w rodzinie dokonuje się także przez religijny wystrój domu, na który składa się: estetyczny, dobrze widoczny krzyż, Pismo św. na poczesnym miejscu, katechizm, obrazy religijne, kropielniczka z uzupełnianą wodą święconą przy wejściu, a także ołtarzyk rodzinny, przy którym rodzina gromadzi się na wspólną modlitwę. Ponadto każdy z domowników ma własną książeczkę do modlitwy, różaniec i medalik.

2.2. Rodzina wobec osób starszych i chorych

62. Pismo Św., tak w Starym jak i w Nowym Testamencie, nakazuje troskę o rodziców (IV Przykazanie), o osoby starsze i o osoby chore. Słowa Chrystusa: „coście uczynili jednemu z tych najmniejszych, mnieście uczynili” (Mt 25,40), należy odnieść w sposób szczególny do tych „najmniejszych” w naszej rodzinie.

Osobom chorym i starszym, oprócz pomocy materialnej, należy zapewnić pomoc psychologiczną, przez interesowanie się nimi, odwiedzanie ich, zapewnienie poczucia bezpieczeństwa, ale także pomoc duchową, przez zaproszenie kapłana w chorobie i przy śmierci.

Szczególne znaczenie wychowawcze ma troska małżonków o swych rodziców, czasem chorych i zniedołężniałych, bo w identyczny sposób potraktują ich kiedyś, jak pokazuje doświadczenie, ich własne dzieci.

2.3. Rodzina wobec dzieci trudnych

63. Na wychowanie składa się oddziaływanie rodziców, ale ma na nie swój niechlubny wpływ także otaczający, zlaicyzowany świat. Dzieci zatem bywają niekiedy pogubione, pokaleczone, a nawet uzależnione. Ewangelizacja takich dzieci jest szczególnie ważna, potrzebna, ale i trudna. Czasem nie wystarczy dobra wola. Chrystus powiedział: „Beze Mnie nic nie możecie uczynić” (J 15,5). Trzeba więc będzie, jak nam przypomniał Jan Paweł II w *Rosarium Virginis Mariae*, szukać pomocy w wytrwałej modlitwie wspólnej rodziców, tak za to trudne dziecko, jak i za siebie. Ogromnej bowiem wagi nabiera w takich wypadkach

wzajemna miłość rodziców i ich wspólny wysiłek wychowawczy. Niekiedy trzeba będzie skorzystać ze specjalistycznej poradni.

2.4. Rodzina ewangelizująca inne rodziny

64. Rodzina oparta na fundamencie sakramentu małżeństwa, pielęgnująca żywy kontakt z Bogiem, uczestnicząca systematycznie w życiu Kościoła, wychowująca po katolicku swoje dzieci, kierująca się sumieniem w życiu społecznym, będzie skutecznie ewangelizować inne rodziny przez samo świadectwo życia.

Powinna być świadoma, że ewangelizujący charakter wobec innych rodzin będzie miało jej ofiarne angażowanie się w różne dzieła w parafii: udział w Radzie Parafialnej, przynależność do Stowarzyszenia Rodzin Katolickich, do Akcji Katolickiej, do grup pomocy charytatywnej, do Kół Różańca św. itp.

2.5. Ewangelizacyjna obecność rodziców w szkole

65. Szkoła ma bardzo ważne zadania edukacyjne i wychowawcze. Mimo to, jest jednak tylko instytucją wspomagającą rodziny w ich zadaniach wychowawczych wobec własnych dzieci. Rodzice muszą o tym pamiętać i nie rezygnować ze swoich praw i obowiązków w szkole. Rodzina, świadoma swych zadań ewangelizacyjnych, będzie starała się znać swoje uprawnienia na terenie szkoły, będzie też usiłowała współpracować z władzami szkoły i będzie zabierała głos w sprawach: kto ma być nauczycielem jej dzieci, kto będzie ich wychowawcą, jakie wartości osoby te preferują, jakie wprowadzi się podręczniki, jakie osoby zamierza się sprowadzać do szkoły z dodatkowymi prelekcjami, jakie zasady uznaje szkoła, co do papierosów, alkoholu, narkotyków itp.

Trzeba budzić zainteresowanie innych rodziców tymi sprawami. Niekiedy bowiem rodzice wolą dla „świętego spokoju” nie zabierać głosu i „nie narażać się”, z ogromną szkodą dla dzieci. Czasem należy poprosić duszpasterza, by pomógł np. sprowadzić kogoś kompetentnego w tej dziedzinie, by podczas spotkania z rodzicami omówił ich prawa i obowiązki i pouczył, w oparciu o jakie ustawy, rodzice mogą dochodzić swoich praw w szkole.

V. DUSZPASTERSTWO RODZIN W SYTUACJACH SZCZEGÓLNYCH

66. Jan Paweł II poświęcił wiele uwagi rodzinom znajdującym się w trudnych sytuacjach (por. FC 77-85). Rodziny te winny być w centrum uwagi Kościoła i należy je otoczyć szczególną opieką. Troski tej potrzebują nie tylko poszczególne rodziny, ale całe ich kategorie.

1. Duszpasterstwo rodzin w sytuacjach trudnych

1.1. Małżeństwa bezdzietne

67. Tak w Polsce, jak i na świecie, przybywa małżeństw bezdzietnych. W tej trudnej sytuacji należy:

- pomóc im zobaczyć dobrodziejstwo adopcji dziecka potrzebującego rodziców i wskazać na istnienie Katolickich Ośrodków Opiekuńczo-Adopcyjnych. Jeśli się zgodzą na takie rozwiązanie, wspierać ich w osiągnięciu statusu rodziny adopcyjnej;
- gdy nie będą w stanie zgodzić się na adopcję, pomóc im uznać tę ich drogę krzyżową i towarzyszyć im na niej. Wskazać na formy zaangażowania się dla dobra innych, przez intensywniejszy udział w życiu parafii, w jej dzieła miłosierdzia, czy w pomoc rodzinom wielodzietnym;
- otoczyć je szczególniejszą troską i wykazywać, dlaczego Kościół stoi na stanowisku niedopuszczalności sztucznych zapłodnień.

1.2. Rodziny z dziećmi niepełnosprawnymi

68. Historia uczy, że bardzo często rodziny przyjmujące z miłością takie właśnie dzieci, po latach stwierdzają błogosławiony wpływ ich obecności na własny rozwój wewnętrzny, pogłębioną miłość i poczucie spełnienia się w życiu. Jest to jednak sytuacja

trudna, a rodzina taka wymaga szczególnej pomocy. Dlatego duszpasterz powinien:

- częściej z takimi rodzinami kontaktować się i podtrzymywać ich na duchu;
- pomóc im organizować się (stowarzyszenia, fundacje itp.);
- wskazać na możliwości uzyskania pomocy materialnej, medycznej czy psychologicznej.

1.3. Rodziny z osobami uzależnionymi

69. Czasy obecne coraz bardziej naznaczone są plagami: alkoholizmu, narkomanii, sekt, czy panerotyzmu. Leczenie jest tu bardzo trudne, dlatego należy więcej uwagi poświęcić zapobieganiu przez uświadamianie, tworzenie grup wsparcia i popieranie zdrowych grup rówieśniczych wśród młodzieży. Zdecydowanie popierać środowiskowe ruchy obrony przed reklamą alkoholu, przed pornografią i przed działalnością sekt. W konkretnych przypadkach pomóc przez cierpliwą posługę w sakramencie Pojednania, czy przez wskazanie ośrodka leczącego z danego uzależnienia.

1.4. Rodziny z osobami w podeszłym wieku

70. Należy rozróżnić: osoby w podeszłym wieku i rodziny z takimi osobami.

Otóż do przeżywania własnej starości trzeba nam się przygotowywać przez całe życie. Małżonkowie w starszym wieku, ze swym doświadczeniem i dystansem do życia, mogą być bardzo skutecznymi apostołami chrześcijaństwa w codziennym postępowaniu. Mogą też bardzo skutecznie włączać się w modlitewną, materialną i doradczą pomoc wnukom i innym potrzebującym. Duszpasterz jest często jedyną osobą, która może im o tym skutecznie przypominać.

Trudniej jest młodszemu zrozumieć świat ludzi starszych, samotnych i chorych. Trzeba im w tym pomagać przez działalność duszpasterską: mówienie o tym problemie, organizowanie spo-

tkań z ludźmi starszymi, przypominanie, że odpowiednie traktowanie dziadków jest najlepszym przygotowaniem dzieci do postępowania wobec rodziców, gdy nadejdzie starość.

Należy zdecydowanie piętnować obłudę i zakłamanie zwolenników eutanazji.

1.5. Duszpasterstwo wdów, wdowców i osób samotnych

71. Przez śmierć jednego z małżonków druga strona znajduje się w szczególnej sytuacji. Zwykle opieka nad taką osobą należy do rodziny, zwłaszcza do dzieci. Gdy jednak, z różnych powodów, takiej opieki nie znajduje, odpowiednią troską powinna otoczyć ją wspólnota parafialna, jako rodzina rodzin, poprzez dobrze funkcjonujące grupy Caritas. Czasem, bardziej od materialnej, potrzebna jest pomoc duchowa i tę zwłaszcza powinno zabezpieczyć duszpasterstwo parafialne.

Także osoby, które z różnych powodów nie zawarły małżeństwa i żyją samotnie, powinny czuć się potrzebne i kochane w rodzinie Kościoła, docierającego do nich przez wspólnotę parafialną, którą na ten problem uczułać powinni duszpasterze.

Duszpasterska troska o wdowy, wdowców i o osoby samotne przejawiać się będzie często przez umożliwienie im angażowania się w pełniejsze życie parafii, co pomoże im ból samotności przemieniać w dobro świadczone potrzebującym.

Sytuację osób owdowiałych i samotnych będzie się omawiać i polecać Bogu podczas specjalnych nabożeństw, urządzanych z okazji Świąt Bożego Narodzenia, stosownych Świąt Pańskich, jak też rekolekcji i misji.

Ze względów oczywistych szczególną troską należy otoczyć te osoby, które mają jeszcze na utrzymaniu i wychowują dzieci. Chodzi tu bowiem o doniosłą sprawę prawidłowego kształtowania osobowości dziecka w sytuacji braku jednego z rodziców, co przynajmniej częściowo niech uzupełni chrześcijańska miłość sąsiedzka i parafialna.

Osoby owdowiałe, o pogłębionym życiu religijnym, należy poinformować o istniejącej w Kościele praktyce konsekracji wdów i wdowców. „Osoby te, składając wieczysty ślub czystości, przeżywanej, jako znak Królestwa Bożego, konsekrują swój stan życia, aby poświęcić się modlitwie i służbie Kościołowi”(VC 7).

1.6. Duszpasterstwo w wypadkach losowych

72. Osoby, które dotknięte zostały pożarem, kalectwem, przewlekłą chorobą, śmiercią w rodzinie, czy innymi wypadkami, zawsze były traktowane w naszej tradycji ze szczególną troską. Częściowo, zwłaszcza od strony materialnej, przychodzi tu z pomocą system ubezpieczeń. Nie można się jednak ubezpieczyć od rozpacz, poczucia pustki i braku sensu, które mogą się pojawić po takich przeżyciach zwłaszcza, gdy dotyczy to osób słabo ugruntowanych w wierze. W tych sytuacjach musi szczególnie mocno dojść do głosu rodzinna opieka ze strony bliskich, a zwłaszcza ze strony duszpasterzy. Ich troska o ludzi tak doświadczonych wymaga nie tylko doraźnego zainteresowania się nimi, ale czasem długotrwałego towarzyszenia poszczególnym osobom i całym rodzinom. Najczęściej nie tyle chodzić będzie o pomoc materialną, choć i ona jest ważna, co raczej o cierpliwe ukazywanie sensu takich wydarzeń w świetle wiary, która nas zapewnia, że Bóg jest Ojcem, który nie umiera, ani nie odchodzi; jest Miłością, która zawsze jest wierna i nie przemija.

2. Duszpasterstwo rodzin w sytuacjach nieprawidłowych

2.1. Duszpasterstwo rodzin rozbitych

73. Wrogie rodzinie tendencje w ekonomii, w polityce, w kinematografii i w innych środkach przekazu z jednej strony, oraz często spotykana niedojrzałość psychiczna, duchowa i religijna

osób zawierających małżeństwo z drugiej, powodują niepokojące zjawisko nietrwałości małżeństw. W konsekwencji sporo osób bądź żyje w separacji, nie zawierając następnych związków, bądź porzucone przez współmałżonka żyją samotnie z poczuciem krzywdy. Często osoby te obarczone są troską wychowawczą o potomstwo. Szczególną kategorią są z pewnością dzieci z takich związków. Duszpasterstwo Rodzin powinno objąć wszystkie te przypadki.

Najpierw, zapobiegając powstawaniu tej patologii, trzeba pamiętać o katechezie młodzieży i o jej obecności w życiu parafialnym. Wysiłek podejmowany przez duszpasterzy, by tym młodym ludziom, na długo przed ślubem, pomóc zrozumieć podstawowe obowiązki małżeńsko-rodzinne, może zapobiec niejednej tragedii małżeńskiej i rodzinnej.

Małżeństwa żyjące w formalnej czy faktycznej separacji, oraz osoby porzucone powinny być znane duszpasterzowi. Należy dążyć do wprowadzenia ich do grup parafialnych (żywy różaniec, zespoły charytatywne itp.), gdzie mogłyby doświadczyć wsparcia przez świadectwo życia innych i pomagać potrzebującym.

Dzieci takich małżeństw wymagają szczególnej opieki duchowej, a czasem materialnej. Rzeczą duszpasterskiej troski będzie zaproponować im udział w parafialnych grupach dziecięcych, oraz pamiętanie o nich np. przy organizowaniu ferii i wakacji. Zranione brakiem odpowiedzialnej miłości ze strony najbliższych, niech jej doświadczą w Kościele, by mogły się normalnie rozwijać.

2.2. Duszpasterstwo związków niesakramentalnych

74. Plagą naszych czasów są rozwody. Dotyczy to również małżeństw katolickich. Osoby po rozwodzie często wchodzą w nowe związki, już tylko cywilne. Kościół nawołuje, by osoby z takich związków obejmować troską duszpasterską (por. FC 84).

Najpierw, należy cierpliwie i wnikliwie zbadać, czy poprzednie małżeństwo było ważnie zawarte i czy nie należałoby sprawy przedstawić w Sądzie Biskupim.

Tym, którzy nie mogą w sposób poprawny uregulować swego związku, należy przypominać, że mimo wszystko są dalej w Kościele, że mogą i powinni słuchać Słowa Bożego, uczęszczać na Mszę św., wytrwale się modlić, pielęgnować ducha i czyny pokutne, brać udział w życiu parafii i w jej dziełach miłości, ale nade wszystko cierpliwie wychowywać dzieci w wierze chrześcijańskiej. Dla takich osób urządza się czasem specjalne rekolekcje, a następnie organizuje się dla nich comiesięczne spotkania modlitewne, z Mszą św., homilią i dyskusją.

Trzeba pamiętać, że spotkania takie, choć bardzo wskazane, mogą budzić zdziwienie, gdy tylko dla takich związków jest organizowane nadzwyczajne duszpasterstwo. Nie będzie zdziwienia, gdy wcześniej zaistnieją w parafii spotkania np. dla młodych małżeństw, dla Oazy Rodzin, dla Stowarzyszeń Rodzin Katolickich; gdy będą organizowane systematyczne spotkania dla rodziców w parafii itp.

W pewnych przypadkach mogą być takie osoby dopuszczone do sakramentów św., a więc do Pokuty i do Eucharystii. Wymaga to jednak spełnienia następujących warunków:

- 1) Niemożność rozejścia się np. z powodu wychowania dzieci, czy potrzeby pomocy w chorobie i w podeszłym wieku;
- 2) Zdecydowana wola nie współżycia ze sobą na sposób małżeństwa; najczęściej ta wola jest poparta dłuższą praktyką życia w ten sposób. Decyzję swoją niech potwierdzą przysięgą przed kapłanem. Niektóre diecezje mają praktykę notowania tego faktu w kartotece parafialnej;
- 3) Uregulowanie ewentualnych krzywd i niesprawiedliwości, popełnionych w poprzednim związku;
- 4) Uniknięcie zgorszenia; z tej racji, zwłaszcza w mniejszych miejscowościach, zaleca się przystępowanie do Komunii św. w innym środowisku.

Dobrze będzie od czasu do czasu omówić te zasady w parafii, by je przypomnieć zainteresowanym, a innych uchronić od zgorszenia.

VI. ORGANIZACJE SPOŁECZNE I WŁADZE POLITYCZE W SŁUŻBIE RODZINIE

75. Człowiek jest istotą społeczną. Ta naturalna potrzeba łączenia się i życia we wspólnotach, grupach i stowarzyszeniach umocniona została przez Chrystusa zachęcającego wyznawców, że będzie z nimi „gdy dwóch lub trzech zgromadzi się w Jego imię” (Mt 18,20), podkreślona przez naukę Kościoła: „podobało się Bogu uświęcić i zbawić ludzi nie pojedynczo, ale uczynić z nich lud” (KK 9) i przypominana przez Jana Pawła II, który w *Christifideles laici* mówi o „nowej epoce zrzeseń”, w której rozwinęły się „stowarzyszenia, grupy, wspólnoty i ruchy”(ChL 29).

W Kościele w Polsce rozwinęły się m.in.: Ruchy religijne, Stowarzyszenia Rodzin Katolickich i Akcja Katolicka.

1. Ruchy pogłębienia religijnego

76. Za czasów komunizmu zlikwidowano w Polsce wszelkie organizacje katolickie. Z czasem rozwinęła się forma spotykania się w ruchach mających na celu pogłębienie religijne. Był to na przykład ruch oazowy założony przez Ks. Franciszka Blachnickiego. Dotyczył najpierw młodzieży, ale z czasem objął rodziny, które wywodziły się z ruchu oazowego. Tak powstały Oazy Rodzin, znane też pod nazwą Kościoła Domowego lub Kręgów Rodzin. Historia uczy, że udział w tym ruchu w znaczący sposób przyczynia się do lepszej formacji chrześcijańskiej uczestników.

Na polskim gruncie istnieją także inne ruchy religijnego pogłębienia rodzin. Należy życzyć wszystkim parafiom, by miały u siebie przynajmniej niektóre z nich. Jest spora nadzieja, że udział w nich doprowadzi do powstania większej grupy pogłębionych i odpowiedzialnych parafian, a więc rodzaju elity, która zdaje się być prawdziwą nadzieją odrodzenia religijnego, społecznego i patriotycznego.

2. Ruchy obrońców życia

77. Troska o człowieka i jego godność, od poczęcia do naturalnej śmierci, w perspektywie życia nie tylko doczesnego ale przede wszystkim wiecznego, jest zadaniem całego Kościoła. Troska ta ukierunkowana została w ostatnich czasach na dziecko przed narodzeniem, ponieważ przeciwko człowiekowi w tym najważniejszym okresie jego istnienia, gdy jest całkowicie bezbronny, słaby i zdany na opiekę innych, rozpętała została formalna wojna, a parlamenty wielu państw wyraziły szczególnie haniebną zgodę na zabijanie poczętych dzieci.

Duszpasterstwo rodzin ukierunkowane jest w Polsce w sposób szczególny na obronę nienarodzonych, zwłaszcza od uchwalenia ustawy komunistycznego sejmu w Polsce z roku 1956 o dopuszczalności zabijania dzieci nienarodzonych.

Wybitną rolę w obronie życia, obok intensywnej działalności duszpasterskiej Pasterzy Kościoła, mają ludzie świeccy, broniący życia przez udział w ruchach modlitewnych, oraz przez organizacje, powoływane w tym właśnie celu.

2.1. Krucjata Modlitwy w Obronie Poczętych Dzieci

78. Zapoczątkowana została przez ludzi świeckich współpracujących z Instytutem Rodziny przy Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie w dniu 12 października 1980. Postawiła sobie dwa cele:

- 1) Modlitwa o doprowadzenie do anulowania ustawy z 27.04.1956 o tzw. przerywaniu ciąży i o uznanie bezwarunkowego prawa do życia każdego poczętego dziecka;
- 2) Przebudzenie świadomości społecznej w sprawie zabijania nienarodzonych dzieci i uczulenia społeczeństwa na wartość życia i na odpowiedzialność za każde poczęte życie ludzkie.

Program Kruczaty zobowiązuje uczestników do codziennej modlitwy w intencji obrony życia, do uczestnictwa raz w miesią-

cu w dzień powszedni we Mszy św. z Komunią św. Chorzy nie mogący uczestniczyć we Mszy św., ofiarują dzień swego cierpienia w intencji dzieci nienarodzonych.

Krucjata rozpoczyna każdy kolejny rok swej działalności pielgrzymką na Jasną Górę, w święto Zwiastowania Pańskiego (sobota przed 25 marca).

2.2. Duchowa adopcja

79. Idea duchowej adopcji, podjęta przez Błękitną Armię Matki Bożej Fatimskiej, przeniesiona została do Polski w 1994 roku. Adopcja ta polega na podjęciu zobowiązania modlitwy w intencji zagrożonego życia dziecka w łonie matki, jego rodziców, oraz godnego życia po urodzeniu. Codziennie przez dziewięć miesięcy należy odmawiać: specjalną modlitwę, oraz jeden dziesiątek Różańca. Ponadto dobrowolnie podejmuje się dodatkowe praktyki religijne: Komunia św., post, aktywne wspieranie dzieł charytatywnych itp.

2.3. Organizacje obrońców życia

80. Duszpasterska działalność Kościoła w obronie życia i aktywność coraz większej liczby osób świeckich doprowadziły do znaczącego wzrostu świadomości w społeczeństwie, że aborcja nie jest zabiegiem, ale zabójstwem.

Potrzeba dalszej obrony przed zlaicyzowanym prawodawstwem i troska o pogłębianie świadomości doprowadziły do powstania bardzo wielu organizacji o takim celu. Prawie wszystkie są zrzeszone w Polskiej Federacji Ruchów Obrony Życia

3. Stowarzyszenia rodzin

81. Przed paru laty pojawiła się w Polsce możliwość rejestrowania stowarzyszeń. Natychmiast powstały Stowarzyszenia Rodzin Katolickich (SRK) w prawie wszystkich diecezjach, a następnie Polska Federacja tych Stowarzyszeń (PFSRK). Organizacje te

wypełniły lukę po zniesionych przez komunistów organizacjach, ale też są odpowiedzią na apel Ojca Świętego, nawołującego do angażowania się w kościelne stowarzyszenia „chrześcijańskiej doskonałości, formacji i apostołatu” (FC 72). Są również formą angażowania się ludzi świeckich w sposób uporządkowany, prawnie zatwierdzony, oparty na zdrowej demokracji w życie społeczne i ekonomiczne. Niektóre osoby włączają się także w działalność polityczną, w oparciu o głęboko przeżywane wartości religijne.

Należy zadbać:

- by w każdej parafii istniało Koło Stowarzyszenia;
- by księża asystenci na szczeblu diecezji, a opiekunowie w parafii, otoczyli te wysiłki osób świeckich szczególną troską, zwłaszcza od strony formacji, którą należy systematycznie i konsekwentnie prowadzić w poszczególnych kołach i w całym Stowarzyszeniu;
- by koniecznie dokumentować liczne, zwłaszcza w większych Stowarzyszeniach prowadzone dzieła.

4. Rodziny w Akcji Katolickiej

82. Od niedawna wskrzeszona została Akcja Katolicka, mająca swoją bogatą historię z czasów przedwojennych. Organizacja ta funkcjonuje jako powołana przez władze kościelne i dlatego kieruje się innymi zasadami prawnymi. Przeznaczona jest dla szerszej rzeszy uczestników, niż tylko dla rodzin, jak to ma miejsce w SRK. Jednak przez udział w Akcji Katolickiej także rodziny mogą pogłębiać swoje życie religijne, brać udział w zorganizowanym życiu laikatu w Kościele i przyczyniać się do rozwoju dobra wspólnego w parafii, w Ojczyźnie i w Kościele.

5. Polityka państwa w trosce o rodzinę

83. Wobec lansowanych tendencji, że rodzina i dzieciństwo są prywatną sprawą małżonków, że rodzina sama musi się bronić

przed przemocą, pornografią, alkoholizmem i narkomanią – szeroko reklamowanymi w imię praw wolnego rynku, polskie rodziny katolickie muszą sobie uświadomić, że tę batalię o swoją przyszłość wygrać mogą tylko wtedy, gdy przyjdzie im z pomocą odpowiednie ustawodawstwo państwowe i należycie funkcjonujące samorzady lokalne.

Ustawodawstwo także pojawi się wtedy, gdy większość w parlamencie stanowią będą posłowie uznający Kartę Praw Rodziny, a więc rozumiejący i uznający miejsce rodziny w życiu społeczeństwa i Kościoła. Rozumiejący też, że państwo, jego prawa i władze mają funkcję służebną wobec rodziny. Większość taką osiągnąć można tylko przez bardzo liczny udział w wyborach i zdecydowane poparcie odpowiednich kandydatów.

Podobnie wygląda sprawa samorządów.

Polityka państwa, uznająca miejsce rodziny w społeczeństwie i realizująca jej podstawowe prawa, jest tym bardziej konieczna wobec groźnego zjawiska niżu demograficznego, jaki obecnie przeżywamy. Taki spadek urodzeń zapowiada poważne problemy ekonomiczne w niedalekiej przyszłości, jest niebezpieczny dla Kościoła, choćby ze względu na powołania, a w skrajnej formie godzić może w byt narodu.

Katolik pełniący funkcje publiczne posła, radnego czy innego urzędnika jest w sumieniu zobowiązany do popierania takiej prorodzinnej polityki.

Dlatego należy niestrudzenie wychowywać elity społeczno-polityczne, zorientowane merytorycznie i pogłębione religijnie. Jest to zatem zadanie tak dla duszpasterzy, jak też dla stowarzyszeń i ruchów rodzinnych.

6. Patriotyzm w rodzinie

84. Odpowiedzialność rodziny za własne warunki życia, za przyszłość jej dzieci i wreszcie za Ojczyznę, polegać będzie często na wprowadzaniu Ewangelii, tzn. prawdy, sumienia, miłości i odpowiedzialności – zwłaszcza przed Bogiem – w życie wioski,

osiedla, miasta, powiatu i kraju. Często będzie to możliwe przez udział w strukturach politycznych, w samorządach czy w parlamencie. Nie wszyscy się do tego nadają i nie każdy tą drogą pójdzie, ale w każdej rodzinie powinno się rozwijać cnoty obywatelskie: otwarcie na drugiego człowieka, pokochanie go, zdolność przebaczenia, solidność w życiu, rzetelność w pracy, troska o dobro wspólne itp., pielęgnować patriotyzm, poznawać własną historię, uczyć szacunku do innych narodów. W ten sposób będzie wychowywać się dojrzałych społecznie katolików, mądrych wyborców, a czasem przyszłych polityków, zdolnych do pracy na rzecz rodzin.

Modlitwa za rodziny

85. *Boże, od którego pochodzi wszelkie ojcostwo w niebie i na ziemi, Ojcze, który jesteś Miłością i Życiem, spraw, aby każda ludzka rodzina na ziemi przez Twego Syna, Jezusa Chrystusa, „narodzonego z Niewiasty”, i przez Ducha Świętego stawiała się prawdziwym przybytkiem życia i miłości dla coraz to nowych pokoleń.*

Spraw, aby Twoja łaska kierowała myśli i uczynki małżonków ku dobru ich własnych rodzin i wszystkich rodzin na świecie.

Spraw, aby młode pokolenie znajdowało w rodzinach mocne oparcie dla swego człowieczeństwa i jego rozwoju w prawdzie i miłości.

Spraw, aby miłość umacniana łaską Sakramentu Matrzeństwa okazywała się mocniejsza od wszelkich słabości i kryzysów, przez jakie nieraz przechodzą nasze rodziny.

Spraw wreszcie, błagamy Cię o to za pośrednictwem Świętej Rodziny z Nazaretu, ażeby Kościół wśród wszystkich narodów ziemi mógł owocnie spełniać swe posłannictwo w rodzinach i poprzez rodziny.

Przez Chrystusa Pana Naszego, który jest Drogą, Prawdą i Życiem na wieki wieków.

Amen.0